

GLAS RAVNICE

Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 43

Subotica, srpanj 1994.

Cijena: 0,50 din / 4 Hrk

DELEGACIJA UREDA REPUBLIKE HRVATSKE POSJETILA SUBOTICU

KRUTOST DRŽAVNIH ORGANA

Delegacija Ureda Republike Hrvatske u Beogradu posjetila je 29. lipnja 1994. godine Suboticu. Delegaciju je predvodio dr. Zvonimir Marković, predstojnik Ureda, a članovi su joj bili dr. Ivo Kujundžić, savjetnik za humanitarna pitanja i Davor Vidiš, tajnik Ureda.

Cijenjeni gosti posjetili su institucije Hrvata u Subotici, gradonačelnništvo, biskupiju i franjevački samostan.

U glavnom uredu DSHV delegaciju Ureda primili su Bela Tonković u ime DSHV i Antun Skenderović u ime subotike podružnice DSHV sa suradnicima. Gosti su upoznati sa strukturama i radom cjelokupnog DSHV kao i subotike podružnice. U prijateljskom razgovoru razmatrana je trenutna

politika situacija i njezin odraz na položaj Hrvata u Bačkoj, Srijemu i Banatu. Sa žaljenjem je konstatirano da Hrvate država ne priznaje i da ne popušta krutost državnih organa prema hrvatskom pitanju u SRJ, ali je izražena nada da će se takav stav vlade uskoro ipak morati promijeniti. Članovi delegacije odali su posebno priznanje nastojanjima DSHV da stvori strukture i institucije koje će biti sposobne da zaštite opstanak, očuvaju identitet i stvore uvjete za perspektivnu budućnost Hrvata na ovim prostorima. (str. 3)

Dr. Zvonimir Marković s čelnicima DSHV u katedrali

Čestitka

Svim članovima Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i njezinim dužnosnicima čestitamo četvrtu obljetnicu postojanja i rada DSHV!

Vijeće, Predsjedništvo, predsjednik

Piše: mr. Bela Tonković, predsjednik

U povodu obljetnice DSHV

GDJE SI TI, DRAGI ČITATELJU

Dragi prijatelji, ovaj broj Glasa ravnice nije neki okrugli broj, ali je zato ipak jubilaran: on izlazi o četvrtoj obljetnici osnutka DSHV.

Članovi osnivači se sigurno sjećaju prekrasne atmosfere osnivačke skupštine u Subotici i naših nadanja da nam svanjivaju novi, bolji dani. Nismo slutili da u mračnom getu tamni mozgovi kuju crne planove agresije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, ubijanje Gospića, Otočca, Vuko-

jer znaju što ih čeka: sramota, izbacivanje na smetlište povijesti i suđenje. Krv nevinih žrtava vapi za pravdom!

U ovih četiri godine zadati su nam teški udarci. Cijela naša sela su prognana: Novi Slankamen, Kukujevi, Beška, Hrtkovci, Golubinci... Mnoga su desetkovana. Imamo mrtvih i nestalih. Za sve to se još nikomu nije sudilo. I ne samo to! Savezna ministrica za ljudska prava čak izjavljuje: Hrva-

smo činilac s kojim se mora računati. Naši su ciljevi jasno definirani i potpuno se uklapaju u novi europski poredak. Na teror nismo odgovorili terorom. I zato možemo pogledati svakom u oči i mirno zahtijevati ostvarenje naših zahtjeva. SR Jugoslavija neće biti priznata od međunarodne zajednice dok ne prizna granice bivših republika SFRJ i ne riješi NA ZADOVOLJAVAJUĆI NAČIN pitanje ljudskih prava i prava manjina. »Na zadovoljavajući način« znači sukladno dokumentima OUN, KESS-a, Europske konvencije o ljudskim pravima i Dodatnom protokolu toj konvenciji koji priprema ministarski komitet EU. A u tom dodatnom protokolu su ugrađeni i naši zahtjevi.

Naš najvažniji zadatak sada je da se organizaciono obnovimo i učvrstimo da bismo bili sposobni ostvariti mogućnosti koje će nam se vrlo brzo otvoriti.

Zato opet pozivam intelektualce da nam se priključe, da se uključe u pripreme za taj veliki posao. Povijest će zabilježiti svakoga: i onoga koji je podmetnuo svoja pleća pod teret naroda kao i onoga tko se kukavički izvlačio.

Gdje si Ti, dragi čitatelju? Što ćeš odgovoriti svojoj djeci kad Te zapitaju: Gdje si bio kad si bio potreban?

Osnivačka skupština

vara, Goražda, Sarajeva..., progon preko milijum ljudi iz svojih domova (i preko 35.000 Hrvata iz Vojvodine!), genocid. U međuvremenu nam se dogodio rat, a mir nikako da se dogodi. Oni koji su stvorili rat izmišljaju stalno nove razloge za odgodu mira,

ta nema! Naše postojanje ne nijeće čak ni nevinom krvlju do lakata okrvavljen četnički vojvoda Šešelj, a savezna ministrica (za ljudska prava!) to čini! I ne demantira je nitko iz savezne vlade! No mi usprkos toga postojimo.

U ove četiri godine postali

KRUTOST DRŽAVNIH ORGANA

U ime grada delegaciju Ureda primili su gradonaelnik Jožef Kasa, dogradonaelnica Stanka Kujundžić i dopredsjednik IO Lazar Vojnić Hajduk. U pozdravnim govorima obje strane su se pohvalno izrazile o još uvijek tolerantnoj društvenoj atmosferi u Subotici bez obzira na sustavne pokušaje da se ona naruši nijekanjen prava Hrvatima i vandalskim činima čiji je cilj zaplašivanje i izazivanje otvorenog revolta da bi se stvorila prilika za »smirivanje situacije«. Za vrijeme prijema u Gradskoj kući iznenada je stigao poziv od savezne vlade da se dr. Marković hitno vrati u Beograd, te je delegacija nastavila posjet bez njega.

Subotiki biskup msgr. Ivan Penzeš je u okviru prijema upoznao delegaciju s vjerskom situacijom u subotičkoj biskupiji koja je najbrojnija i u kojoj živi i najveći broj Hrvata u SR Jugoslaviji. Osim kroničnog nedostatka svećenika velik je problem nesigurnost i siromaštvo među vjernicima. Katolička Crkva vidi u ovako teškim vremenima posebno jasno svoje poslanje da »dvoji narod« naviještanjem Radosne vijesti, svjedočenjem i karitativnom djelatnošću.

U franjevačkom samostanu delegaciju je primio gvardijan p. Ivan Holetić sa subračom. Skupa su razgledali najstariju crkvu u gradu i posjetili mjesto na kojem je eksplozivnom napravom vandalski oštećena crkva. Otac gvardijan upoznao je članove delegacije sa trostoljetnom slavnom prošlošću ovoga samostana, koji je i danas najveća katolička muška redovnička zajednica u SR Jugoslaviji i sa sadašnjim radom otaca i braće u samostanu.

Prijem u Dobrotvornoj zajednici »Amor vincit« bio je vrlo srdačan. Okupila se velika grupa suradnika i u prijateljskom razgovoru predsjednica Ana Kopunović i njezini suradnici upoznali su goste s aktivnostima dobrotvorne zajednice. Posebno je naglašen uspješan rad i velika materijalna pomoć dobrotvorne zajednice javnoj kuhinji tijekom zime 1993/94. u okviru koje je dnevno dijeljeno i do 1400 toplih objeda, dobrotvorne ljekarne putem koje su mnogi subotičani besplatno dobijali lijekove, te uspješna akcija za prehranu dojenčadi, starih ljudi i siromašnih obitelji. Sve je to učinjeno zahvaljujući donatorima koji imaju povjerenja u dobrotvornu zajednicu i nesebičnom radu suradnika. Usprkos pokušajima da se onemogućí rad dobrotvorne zajednice, ili ako se već to ne uspije onda da se upornim prešućivanjem u sredstvima javnog informiranja njezin rad zataška dobrotvorna zajednica uspješno ublažuje teške socijalne posljedice pogubne politike.

U KUD »Bunjevako kolo« delegaciju je primio Bela Ivković, predsjednik BK

sa suradnicima i upoznao ih s bogatim radom ovog KUD-a koji ima oko 650 lanova. KUD »Bunjevako kolo« osnovano je kao Hrvatsko kulturno umjetničko društvo i danas je najveća i najjača kulturna institucija Hrvata na ovim područjima. »Bunjevačko kolo« sudjeluje na svim važnijim manifestacijama u zemlji i inozemstvu. U Subotici je »Bunjevačko kolo« važan kulturni faktor, bez kojega Subotica ne bi bila ovo što jest. Gosti su posebno upoznati s velikim manifestacijama Prelo i Dužijanica, te radom svih sekcija.

U »Bunjevačkom kolu« se delegacija sastala i s uglednim Hrvatima iz kulture i gospodarstva.

Na kraju svojega prvog posjeta Subotici delegacija Ureda je prisustvovala koncertu Subotičkog tamburaškog orkestra, višestrukog europskog i svjetskog prvaka.

Na pitanje prije samog povratka u Beograd zamoliti smo gg. dr. Kujundžića i Vidiša da nam ukratko opišu svoje dojmove. Rekli su da to ne mogu, jer je nemoguće ukratko opisati stečeno uvjerenje da u Subotici živi hrvatska zajednica koja je svjesna sebe i svoje pripadnosti i ima čvrstu volju i snagu da preživi trenutne poteškoće i da se razvija.

Još prije pol godine ekstremni elementi su javno tražili da nas se strpa u stone vagone i o našem trošku protjera u Hrvatsku. Danas ti isti ekstremisti moraju promatrati grb Republike Hrvatske usred Beograda i gledati kako predstavnici naše matične zemlje Republike Hrvatske javno nas posjećuju na našim pradedovskim ognjištima. Oni se moraju pomiriti se s injenicom da njihova isključivost i primitivizam nemaju šanse u današnjem svijetu. Mirovni proces se ne da zaustaviti. Tko mu se više opire - gore će mu biti.

Mi ostajemo na našim pradedovskim ognjištima bez mržnje prema njima, ali s odlučnim zahtjevom da im se za zlodjela sudi kao što se sudilo ratnim zločincima u Drugom svjetskom ratu. Isto je tako i nadalje odlučan naš zahtjev za civiliziranim uređenjem našega statusa i života - za kulturnom autonomijom Hrvata.

Gospodi iz Ureda Republike Hrvatske se zahvaljujemo što su nas posjetili. Oni su nam uvijek dobrodošli gosti i naša su im vrata uvijek širom otvorena.

(BT)

2. KONVENCIJA HRVATSKOG SVJETSKOG KONGRESA

U Zagrebu je 1993. godine osnovan Hrvatski svjetski kongres (HSK) s namjerom da okupi sve hrvatske organizacije izvan Hrvatske radi međusobnog pomaganja i pružanja pomoći Republici Hrvatskoj. DSHV je suosnivač HSK.

Od 1.-3. srpnja (jula) 1994. godine održana je u Zagrebu 2. konvencija HSK.

U povijesnoj velikoj dvorani Sabora otvorena je konvencija u prisustvu preko 200 delegata sa svih kontinenata i visokih dužnosnika vlade i predsjednikog ureda Republike Hrvatske. Poslije svečanih pozdrava i izraza dobrih želja Središnji odbor je izložio što je do sada učinjeno na polju jačanja organizacije, međusobne pomoći i pomoći Republici Hrvatskoj.

Na ovoj konvenciji sudjelovala je petočlana delegacija DSHV na čelu s Belom Tonkovićem. HSK je registriran u mnogim zemljama kao zemaljska ili podrna organizacija. Međutim, zbog lokalnih zakonskih odredaba u mnogim zemljama se ona neće moći registrirati kao takva. Kao privremeno rješenje pokušalo se takve organizacije staviti u status promatrača. To je posebno pogodilo nas autohtone Hrvate na rubovima hrvatskog etničkog korpusa i stariju emigraciju koji imamo svoje organizacije i nije nam potrebna neka nova lokalna nadorganizacija. Nakon što je Bela Tonković predstavio konvenciji ovu nelogičnost, konvencija je aklamacijom priznala DSHV kao takvom status punopravnog člana HSK na ovim područjima i odlučila da se slično postupi i s drugim organizacijama autohtonih Hrvata. Time je uklonjena jedina disharmonija koja je mogla narušiti veliku spremnost i volju svih da odlučno i ustrajno rade na ostvarenju postavljenih ciljeva.

S ponosom se konstatiralo da je prošle godine postavljen cilj izgradnje otočne kabelaške veze sjeverne Hrvatske s južnom zahvaljujući uvelike i novcu što ga je prikupio HSK postignut: ovih dana će biti završeno polaganje toga kabla i opet će biti uspostavljena cjelina elektroenergetskog sustava Hrvatske.

Na ovoj konvenciji izabran je novi Središnji odbor, a za novog predsjednika HSK p. Šimun Ćorić, OFM, misionar u Švicarskoj. Želimo im veliki uspjeh!

Sudionike konvencije primio je i predsjednik dr. Franjo Tuđman i u dugom i srdačnom razgovoru s njima zahvalio se za sve što je SHK učinio za promidžbu Hrvatske i njezinih interesa.

Rad konvencije odvijao se u plenumu i po radnim grupama. Članovi delegacije DSHV sudjelovali su u plenumu i radnim grupama za humanitarna pitanja, prosvjetu i kulturu i za mladež. Učvršćena su stara prijateljstva i sklopljena nova i otvorena su nove mogućnosti za plodotvornu suradnju. Slijedeća konvencija će biti 1996. godine.

(BT)

Održana 9. sjednica Skupštine AP Vojvodine

POREZ PREVELIK

Novi Sad - U srijedu 29. lipnja 1994. godine održana je 9. sjednica Skupštine AP Vojvodine. Na sjednici je prisustvovalo 85 zastupnika. Od osam točaka dnevnog reda izgleda da je najzanimljivija bila treća: "Informacija o pripremama za žetvu U AP Vojvodini u 1994. godini", jer se tu potegla najduža rasprava.

Iako je Skupština na prethodnoj sjednici gotovo jednoglasno usvojila prijedlog otkupne cijene žita od 0,25 din po kilogramu, na ovoj su sjednici socijalisti podržali prijedlog Vlade od 0,18 din. Ovo je unijelo malu pometnju među oporbom, pa su neki i prihvatili kvazi obrazloženja Pokrajinske vlade, no bilo je i onih koji su imali decidan stav po tom pitanju. Mr. **Ivan Poljaković**, zastupnik DSHV-a reagirao je veoma odlučno, no pobrao je samo pola uspjeha. Između ostalog je rekao: »Vrlo dobro je poznato koje su ingerencije ove skupštine i uopće se ne radi o tome da ova skupština može donositi odluke o otkupnoj cijeni žita, ali ono što može ova skupština jeste da ostane principijelna, te da ostane pri ranijem stavu od 0,25 dinara po kilogramu i da na taj način izvrši politički pritisak na Vladu Jugoslavije kako bi preispitala svoju odluku. Zato i postoji ova skupština, na kraju krajeva, kako bi koristila metode političkog pritiska i tako utjecala na neke odluke u ovoj državi napose kada su Vojvođani u pitanju. « Ipak je većinom glasova prihvaćena odluka o nižoj cijeni. Po pitanju poreza Poljaković je

izlazio dva puta i bio uspješniji, jer se prihvatio njegov prijedlog da se pošalje dopis Vladi SRJ u kojem će se tražiti preispitivanje visine razreza poreza. Naime, kako je rekao Poljaković, točno je da i u drugim zemljama postoji porez, međutim svaki porez mora ostavljati prostora profitu, inače će ugušiti svaku djelatnost. Ne smijemo seljaku nametnuti porez koji neće ostaviti prostor zaradi.

Na kraju sjednice predsjednik Skupštine, dr. Milutin Stojković, zaželio je ugodan ljetni odmor svim zastupnicima.

(z. l.)

.....

»Bunjevačko kolo« i »slamark« predstavili se Zagrepčanima

TJEDAN KUHINJE BAČKIH BUNJEVACA

Zagreb - Pod nazivom »Gastronomski tjedan bačkih Bunjevaca« koji je trajao od 4. do 9. srpnja bunjevački Hrvati iz Bačke predstavili su se gostima, prije svega u taverni »Croatica«, u poznatom zagrebačkom hotelu »Esplanade«. Tako su i Hrvati iz Bačke imali prigodu predstaviti svoju kuhinju gurmanima u hrvatskoj metropoli. Uz već poznatu uzlivanicu, skorupaču, lakumiće, kokošju svilenu čorbu, taranu, divenicu, barat file... gosti taverne su mogli kušati i pojedine specijalitete poput subotičkog odreska ili bifteka »Bunjevačko kolo«.

Da bi sve dobilo ugodaj i aromu bačke ravnice domaćin je »u pomoć« pozvao autentične predstavnike. Tako je o kuhinji bačkih Bunjevaca i o njihovom podrijetlu domaćinima govorio g. Lazo Vojnić Hajduk, dopredsjednik KUD »Bunjevačko kolo« iz Subotice. Naporedo s menuom, s bunjevačkim jelima ide i adekvatna

glazba. Članovi Tamburaškog ansambla »Hajo« iz Subotice dočaravali su finim muziciranjem svojim domaćinima ugodaj bačkih večeri uz pjesmu i glazbu.

Sve vrijeme »Gastronomskog tjedna bačkih Bunjevaca« domaćinima je na raspolaganju bila izložba čuvenih i nadaleko popularnih »slamarki«, likovnih umjetnika u tehnici slame, članica HKPD »Matija Gubec« iz Tavankuta pri njihovoj Likovnoj sekciji.

Kako smo saznali domaćini planiraju uskoro održati isti gastronomski tjedan na kojemu će se predstaviti Šokci.

(a. k.)

.....

Otpisnik poslova češkog veleposlanstva u Beogradu i predsjednik DSHV zajednički konstatirali:

BEZ POMAKA NA BOLJE

Subotica - Gospodin Józef Hejsek, otpisnik poslova veleposlanstva Republike Češke u Beogradu, posjetio je 29. lipnja DSHV i s Belom Tonkovićem razgovarao o političkoj situaciji u SRJ i mogućim pravcima njezina razvoja uslijed rješavanja krize na tlu bivše Jugoslavije.

Gospodin Hejsek se posebno zanimao za situaciju Hrvata u SR Jugoslaviji. Zajednički je sa žaljenjem konstatirano da u tome još nema pomaka na bolje.

(v. i.)

Svečanom misom 17. srpnja proslavljen je blagdan Gospe Radosne u Baču. Uz nazočnost velikog broja vjernika svetu misu je predvodio gospodin M. Zolorek, uz koncelebraciju J. Pheiphera, župnika iz Odžaka i gospodina Ž. Augustinova, župnika iz Bača i gospodina J. Kujundžića, župnika iz Vajske.

(a. k.)

U Subotici 10. i 11. srpnja obilježena 50-ta obljetnica progona i stradanja subotičkih Židova

ZAŠTO?

Komemorativnom sjednicom Skupštine općine Subotica u velikoj vijećnici Gradske kuće počela je dvodnevna komemoracija uz prisustvo mnogobrojnih gostiju iz zemlje i inozemstva.

Podsjećajući se na tragične događaje od prije pet desetljeća i na stradanje preko 4.000 subotičkih

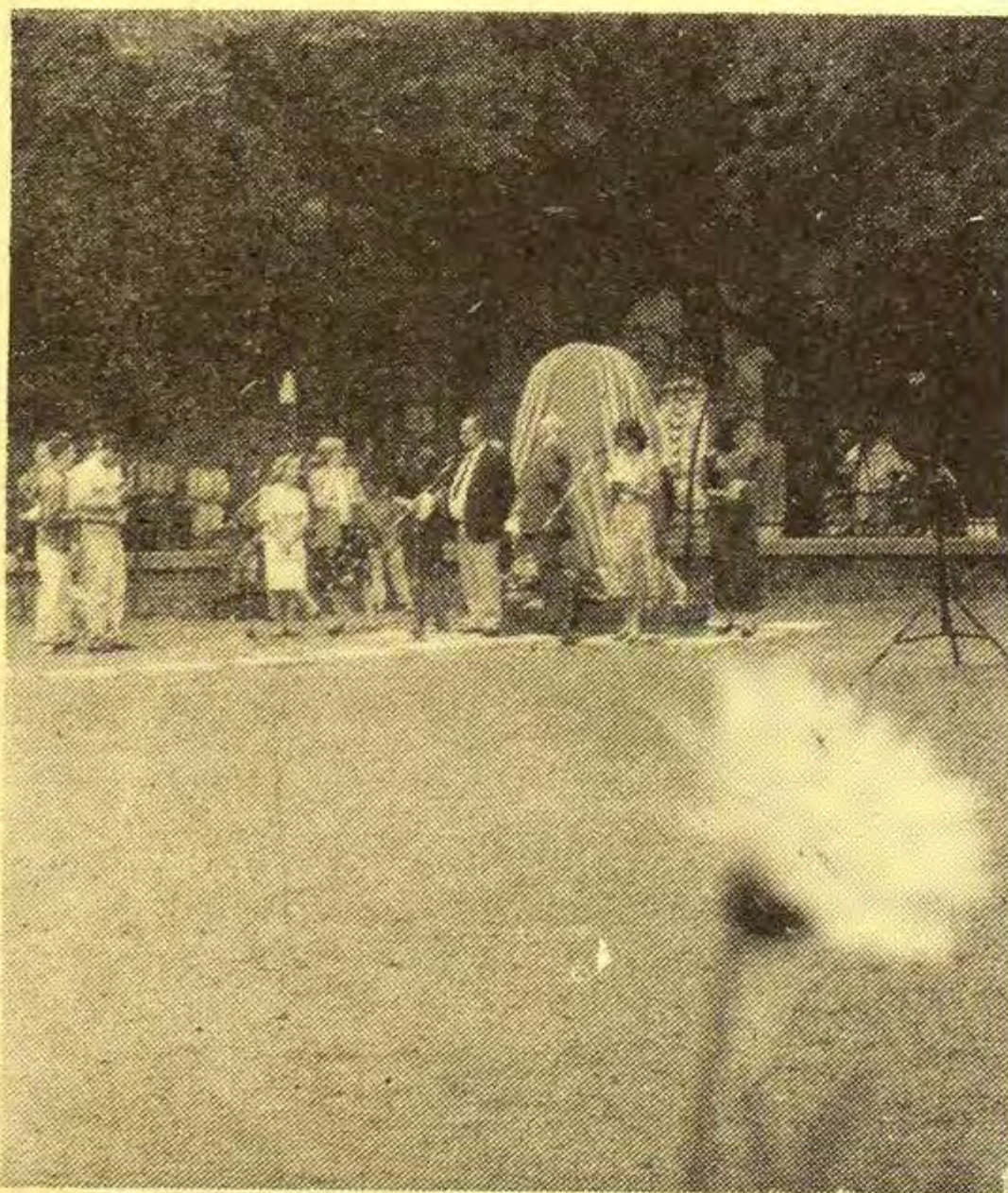
Židova i fašističkim logorima na komemorativnoj sjednici govorili su gradonačelnik Subotice József Kasza, predsjednik Židovske općine Jugoslavije David Albahari, a najpotresnije svjedočenje izgovorio je dr Andrija Darvaš, rekavši »Subotički logoraš je maštao do granice svoje svesti: video je Gradsku kuću, žutu kocku, fijakere, tramvaj, štrand, omiljenu kafanu, pivnicu... Jedino su im ostali snovi - a sanjali su Suboticu«. Koliko nedosanjanih snova, koliko bezimernih brojeva, koliko praznih pogleda sa možda jedinim pitanjem ZAŠTO? Pretvorilo se u dim i pepeo u...bezbroy pitanja na koje čovječanstvo ne može odgovoriti, ono je upućuje povijest nemoćno da odgovori

na sva ona pitanja kada pojedinačna i kolektivna savijest zataji, kada se pomračí. Opominjuće, i uz punu težinu vremena u Velikoj vijećnici Gradske kuće zazvučale su riječi gradonačelnika Józsefa Kasze »Oslijepjeli šovinizam, koji vodi do neispravljene mržnje nije izvukao pouku iz brojnih primjera krvave ljudske povijesti. Ipak, događaji od prije 50 godina nas obvezuju da tražimo da nam se oprostí i da učinimo sve, ali sve da ne griješimo ponovo.

Skupština općine i građani Subotice, kao i naši gosti su se okupili da se sjećaju. S poštovanjem i s povijesnom grižnjom savjesti klanjaju se

pred svim subotičkim žrtvama holokausta, nadajući se i očekujući od sudbine da se u povijesti grada više nikada neće biti ovakvih ili sličnih događaja na osnovu nacionalnih, rasnih, vjerskih i bilo kakvih drugih razlikovanja, jer na to nas obavezuje naša tolerantna civilizirana prošlost u kojoj se zbivanja iz 1944. godine terete tragičnim greškama i pogrešnim shvaćanjima.«

Nakon komemoratívne sjednice u krugu Sinagoge otkrivena je

Uloči otkrivanja spomenika u krugu sinagoge

spomen-ploča židovskim žrtvama iz Drugog svjetskog rata, položeni su vijenci i simbolički žuto cvijće nazočnih, a čule su se i potresne riječi prejesjednika Židovske općine Subotice Mirka Vajcenfelda »Sudbina jugoslovenskih Jevreja u Drugom Svetskom ratu - bez obzira na različite geografske podele i političke istorije - svugde je bila ista. Ranije ili kasnije sustizali su ih gnev i zločinačke zamisli nacističke ideologije, i oni su u manjim ili većim grupama nalazili put do stratišta, dušegupki, koncentracionih logora, minskih polja, dubokih jama i zabačenih šumaraka.

Tako su se i subotički Jevreji - poštedeni u prvi mah užasa stradan-

ja - pre pedeset godina našli u samom središtu zla, po nalogu fašističkih vlasti. Jevrejsko stanovništvo je stavljeno van zakona, nasilno iseljeno iz svojih domova i smešteno u posebno određeni deo grada. Tu, u getu, bez ikakvih sredstava za život, subotički Jevreji su samo mogli da se nadaju i da veruju u nadu. Međutim, fašističke vlasti su ovo grupisanje Jevreja izvršili s predumišljajem, jer im je ono kasnije omogućilo brže i efikasnije transportovanje u nemačke koncentraciona logore. Na brutalan i nemilosrdan način, trpani po osamdeset u teretne vagone, jevrejske žene, deca i odojčad, starci i starice, danima su prevoženi do Nemačke bez hrane i vode. Vagoni su bili pod stražom i dobro zatvoreni i veliki broj transportovanih je već umrlo tokom puta... Neka ovo današnje sećanje bude još jedna kap u velikom moru suza za sve nevine žrtve bezumlja, pogotovo za one koji nemaju više nikoga ko bi mogao da ih se seća.«

Osobno položen žuti cvijet ispred spomen-ploče simbolički je povezao sjećanje i brojke, trenutak i vječnost, a za opomenu.

Nakon otkrivanja spomen-ploče u Sinagogi je održana eku-menska molitva. Uvodnu riječ dao je i animator susreta bio je vlč. Andrija Kopilović. Zbornu molitvu na hebrejskom molitvu predmolio je g. Cadik danon, glavni rabin Jugoslavije uz sudjelovanje vladike Srpske pravoslavne crkve dr. Irineja Bulovića, episkopa Bačkog, Imrea Hodosa, biskupa Reformatske crkve, Andrej Beredi ispred slovačke Evangelističke crkve i msgr. László Gere, delegat Subotičke biskupije.

Drugoga dana komemorativnog skupa otvorena je izložba o povijesti i sudbini subotičkih Židova, a susreti su završeni komemorativnim koncertom u velikoj vijećnici Gradske kuće.

Suosjećajući iz današnje perspektive ostaje nemoćno pitanje: Zašto? Zar između čovjeka i ljudskoga bića postoje nepremostive razlike da se u miru, uz dijalog, pruže ruke i premoste granice i razlike, uravnoteži i svlada ludilo pojedinca, iskazano milijunima nedužnih žrtava.

David S.

Piše: mr. Ivan Poljaković

Manjine u Vojvodini - njihovo političko organiziranje, uspon i krizni period

MANJINE NA ISPITU

Kada se govori o nacionalnim manjinama u Vojvodini najčešće se spominje brojka »27«, iako su pripadnici tih manjina većim dijelom u tako malom broju, procentualnom i apsolutnom, da nisu u stanju preživjeti kao kolektiviteti, tj. kao politički organizirana i nacionalno svjesna zajednica. Tako, kada je riječ o manjinama u Vojvodini, danas se misli na one veće skupine koje prelaze kritičnu masu dostatno za okupljanje i organiziranje jedne takve zajednice. Tu se u prvom redu misli na Mađare, Hrvate, Slovake, Rumunje i Rusine. No, treba naglasiti da Hrvati službeno još nisu priznati kao manjina, te da im je država obećala rješenje njihova statusa u sklopu normalizacije i rješenja sveukupnih srpsko-hrvatskih odnosa. Također je potrebno spomenuti da je u Vojvodini ranije živjela velika skupina Nijemaca (skoro pol milijuna), koji su protjerani nakon Drugog svjetskog rata, te se sada nalaze u veoma malom broju (3.873! - popis 1991.), te se stoga više ne smatraju značajnom manjinom.

Od svih ovih nacionalnih skupina politički su organizirani Mađari i Hrvati, ujedno i najbrojnije skupine kada je riječ o nacionalnim manjinama u Vojvodini. Mađara po istom popisu ima 339.491, a Hrvata 74.808 od ukupno 2.013.889 stanovnika Vojvodine.

U odnosu vlasti prema ovim manjinama, o borbi manjina za ostvarenje svojih ljudskih i kolektivnih prava, o demonizaciji manjina od strane državnog aparata, represalijama, političkim pritiscima i sl. pisano je mnogo. Ovom prigodom želim pisati o unutarnjem ustrojstvu samih zajednica, o načinu organiziranja, nastupanju u javnosti, uspjesima i problemima, bez obzira na okruženje šire zajednice, tj. države čiji su oni sastav-

ni dio. Najviše ću se zadržati na mađarskoj i hrvatskoj zajednici, s obzirom na njihovo političko organiziranje kao svjesne nacionalne zajednice u Vojvodini, iako ove dvije zajednice ranije, a i danas, imaju različit status kada je u pitanju odnos manjina - država. Mađari su još u bivšoj Jugoslaviji i kao takvi uživali su određena prava, koja je propisala država, i ne pitajući samu zajednicu, tj. njihove predstavnike (jer ih nisu ni imali) jesu li zadovoljnim aktualnim uređenjem manjinskih pitanja. Hrvati su u bivšoj Jugoslaviji imali status državotvornog naroda, ali i pored toga u Vojvodini nisu ostvarivali nikakva prava u smislu nacionalnih i kolektivnih prava. U svakom slučaju, bili su u nepovoljnijem položaju od Mađara i drugih manjina.

Propašću komunizma, pojavom višestranačja Mađari i Hrvati u Vojvodini organiziraju se na političkoj osnovi, s ciljem da se izbore za svoja prava kako bi kao manjina uživali prava sukladno europskim standardima. Mađari 31. ožujka, a Hrvati 15. srpnja 1990. osnivaju svoju zajednicu, odnosno svoj savez. Demokratski savez Hrvata u Vojvodini osnovan je kao politička stranka koja okuplja sve one Hrvate i druge građane koji prihvaćaju statut stranke. Prvi član Statuta glasi: »Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) dobrovoljna je politička organizacija u kojoj se oblikuju, izražavaju i zastupaju kolektivni interesi Hrvata u Vojvodini (Bunjevaca, Šokaca i drugih Hrvata u Vojvodini) kao i drugih naroda i narodnosti u skladu s Ustavom i zakonom radi ostvarivanja političkih, kulturnih, gospodarskih i drugih ciljeva«.

Mađari se prvo organiziraju kao interesna zajednica, Demokratska zajednica vojvođanskih Mađara

(DZVM), ali kako dolaze višestranački izbori njihova organizacija prerasta također u klasičnu političku partiju, koja kao i hrvatska okuplja uglavnom pripadnike svoje nacionalne skupine, s ciljem da organizirano nastupi pred državom i međunarodnom zajednicom, koristeći se demokratskim sredstvima u cilju ostvarivanja svojih prava.

Organiziranje manjinskih zajednica u partije s nacionalnim predznakom nije nepoznato, naprotiv: ono je logični slijed nakon raspada autokratskih režima. Manjinske zajednice su se organizirale u partije iz više razloga:

1. Stranke su se najjednostavnije organizirale - dovoljno je bilo (po Zakonu o izborima) 100 članova osnivača i stranka je već mogla funkcionirati!

2. Za osnivanje jedne stranke nije trebalo puno novaca

3. To je bio najpopularniji vid političkog organiziranja

4. Pripreme za osnivačku skupštinu su se mogle obaviti u veoma kratkom vremenskom periodu

5. Nacionalni program se mogao donijeti brzo i bez velike procedure

6. Najlakše je bilo izvršiti nacionalnu homogenizaciju preko stranke

7. Pripadnicima manjina data je mogućnost da na izborima glasuju za vlastitu stranku, koja će štiti njihove interese

Ovako organizirane zajednice Mađara i Hrvata doživjele su brzi i veliki uspjeh, kako na međunarodnom, a tako i na domaćem planu. Vrhuncem uspješnosti ove dvije stranke na domaćem terenu mogli bi se smatrati izborni rezultati izbora održanih u Srbiji 1992.

U narednom broju:
DSHV, DZVM i njihov uspon

VELIKI TRUD OSTAO NEZAPAŽEN

»Uloga i nazivi odabranih svatova«,
Milana Černelić, Zagreb 1991.

Jedna stručna knjiga, tiskana a valjda i prodana, u 800 primjeraka sigurno je došla do ruku i šireg kruga čitatelja. Autorica obrađuje svadbene običaje ne samo ovdašnjih Bunjevaca, nego i onih iz Dalmacije, primorja i Like. Dapače, slične komponente traži i drugdje u svadbenim običajima, a osobito na - po mišljenju nekih autora - izvorištu Bunjevaca - zapadnoj Bosni i Hercegovini.

Kao jedan iz tog šireg kruga čitatelja, bez osobito stručne naobrazbe po ovim pitanjima, slobodan sam zainteresirati za nju javnost i zaintrigirati stručnjake da nam kažu koju riječ o njoj i u povodu nje. Kod običnog čovjeka ona nesumnjivo budi ponos što pripada jednoj etničkoj skupini koja mora biti prilično brojna, sudeći po prostranstvu koje je obrađeno, i skupljano daleko više sličnosti no različitosti.

U ova vremena kada, izgleda samo ovdašnji Bunjevci, različito misle o tome tko su i što su, kada nam se zbog toga podsmijevaju i komšije Srbi i Mađari - ipak se usuđujem kazati da bi knjiga morala biti u knjižnicama grada, u rukama Bunjevaca svih žžela" pa i naših prijatelja Srba i Mađara - ako zaista to jesu. Ipak, iz nje, pored mnogih drugih podataka o običajima, migracijama, političkim događajima i sl. svakom tko zna misliti i zaključivati, ne bi bilo teško izvući zaključak o tome tko smo i što smo, bez zadnjih namjera.

Kada autorica na jednom mjestu kaže da su se pitanjem porijekla Bunjevaca bavili brojni pisci, ali da za potpune odgovore još uvijek nema čvrstih dokaza, onda bih ovu misao shvatio u duhu jednog citata iz iste knjige (B. Bratanić): »... sa ovim je izvjesno da se pitanje porijekla Bunjevaca ne može riješiti samo proučavanjem svadbenih običaja, ali nam ova proučavanja omogućuju da nešto saznamo o zbivanjima u prošlosti uspoređivanjem pojedinih kulturnih pojava i njihovog geografskog razmještaja u sadašnjosti ... kada nema direktnih pisanih podataka iz prošlosti i kada pisani izvori zataje«.

Ona i zamjera Anti Sekuliću - naše gore listu - što u svojim djelima o Bačkim

Bunjevcima, upada u istu grešku kao i neki prethodnici (primjerice J. Erdeljanović) da se podacima koriste koliko im je potrebno za zaključke na kraju svoje knjige. U stvari kritizira ga, primjerice, što u raščlambi svadbenih običaja bačkih Bunjevaca nalazi potvrdu za povijesnu istinu da su oni jedinstvena narodna (etnička) cjelina, ne uzimajući u obzir razliku između čavoljskih Bunjevaca i ostalih, koju inače konstantira.

Ovakve stavove, kao i činjenicu da po tom pitanju ne izvodi o tome tko su i što su Bunjevci, nikakve zaključke, shvaćam prije kao znanstveni oprez nego nedoumicu.

Valja reći da je na osnovu zaista obimnih istraživanja, nijansi sličnosti i razlika, razumljiv oprez kod uopćavanja tako velikog broja podataka. Radi se o tri do četiri stotine konzultiranih pisanih izvora, neiskazanog ali očigledno velikog broja anketnih listova, i naravno brojnog i dugotrajnog osobnog izviđanja po velikom dijelu područja o kojima je riječ. Sve je tekstualno obrađeno u detalje na 160 stranica i iskazano u preko trideset tabelara; kum, stari svat, djever, pratilja, staćel, mastalundžija, čauš buklijaš, o svemu nazivi, izbor, uloga, običaji ...

Dakle oprez u zaključivanju ne bi smio biti osnov za (zlo)upotrebu i dnevnopolitičke svrhe.

Koliko su krivi oni što ne znaju šta će se Bunjevcima i Ciganima, a za ostale nacionalne manjine nema problema, ili što ostavljaju nama (svim) Bunjevcima da razmislimo, proučimo tko smo i što smo, jer se eto njih to i ne tiče, možda nisu krivi ni približno toliko koliko mi sami. Eto primjerice, ovako sortirano znanje ustručavamo se prenijeti na širi krug Bunjevaca, kao i mnoge druge relevantne činjenice - polazeći od toga da nam je žžsvima sve jasno".

Uostalom, bez mnogo moraliziranja, očigledno da je opći problem žžnovog" doba, što distribucija znanja od izvora do dna života ljudi, nema ni približno potrebnu prohodnost. Robovlasnici, grofovi, pa i mnogi kapitalistički sustavi propadali su kada su ljudi postajali nezadovoljni ulogom vlasnika znanja, moći i lakog života, na račun manje vrijednih građana. Sjetimo se i nedavne MPDB politike komunističkih sustava. Danas svatko želi znati što se ima, što se može, što se mora i kako se to može i kako mora činiti.

Alojzije Poljaković

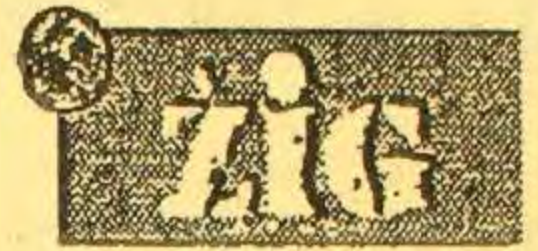
Nova knjiga Ante Sekulića:

HRVATSKI PISCI U UGARSKOM PODUNAVLJU OD POČETKA DO KRAJA XVIII. STOLJEĆA

Ovo je ujedno druga objavljena knjiga iz edicije »Prinosi za povijest književnosti u Hrvata« (prva je knjiga dr. fra Šimuna - Šite Ćorića »45 hrvatskih emigrantskih pisaca«, objavljena u Zagrebu 1991.) Knjiga je objavljena u Zagrebu 1993. (izdanje sekcije DHK, urednik Stjepan Šešelj, recenzent prof. dr. Miroslav Šicel). Sadržaj knjige podijeljen je u 6 poglavlja. Prvo poglavlje čine pristupna razmišljanja koja uključuju uvodni sažetak, građu o jeziku i pravopisnim rješenjima naših starijih pisaca s područja ugarskoga Podunavlja i u naslovu knjige navedenoga razdoblja, kao i bio-bibliografske i ostale podatke o radu humanista i latinista Ivana Česničkog/Janusa Pannoniusa. U drugom su poglavlju obrađeni podaci o prinositeljima našoj jezikoslovnoj i kulturnoj baštini (Mihovilu Radniću, Lovri Bračuljeviću - Budimcu, Stjepanu Vilovu, Ivanu fra Emeriku Paviću, Luki Čiliću, Nikoli Kesiću i Adamu Patačiću). U trećem se poglavlju mogu pročitati podaci o radu naših podunavskih filozofskih učilišta, te o filozofskoj baštini hrvatskih podunavskih pisaca XVIII. stoljeća. Četvrto je poglavlje naslovljeno »Na putu prema općem narodnom preporodu«. To poglavlje donosi bio-bibliografije Adama Adalberta Barića, Ivana Nepomuka Ambrozovića, Antuna Josipa Knezovića, Grgura Peštalića, Stjepana Grdelića i Grgura Čevapovića. Peto poglavlje čine zaglavne misli, a šesto popis literature. Osim toga, na početku knjige se nalaze predgovori autora dr. Ante Sekulića i urednika Stjepana Šešelja, te popis kratica. Na kraju knjige su sažeci na mađarskom, njemačkom i engleskom jeziku, te kazalo imena. Knjiga je obogaćena vrijednim crtežima (portretima) vrhuna crtača i profesora na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu - Rudolfa Labaša.

Vojislav Sekelj, glavni i odgovorni urednik novoosnovanog liberalno-gradanskog lista

»ŽIG« JE STVAR OSOBNOG OPREDJELJENJA

- *Količina mržnje, pljuvanja i vrijeđanja u sredstvima javnog informiranja naša je kulturna i društvena sramota i bruka!*
- *Nalazim da sva stranačka glasila koja sam uspio pratiti nemaju najbitniju komponentu: a to je samokritičnost!*

Vojislav Sekelj rođen je 1946. godine u Subotici gdje završava studij na subotičkoj Višoj tehničkoj školi, elektrotehnički smjer. Danas je nastavnik u jednoj subotičkoj srednjoj školi, ali sav svoj život posvetio je pisanju. Do sada je objavio 6 knjiga od kojih je posljednja »Rič fali« upravo ovih dana doživjela svoje drugo izdanje. Druga velika ljubav mu je novinarstvo: bio je suradnik brojnih novina i časopisa, a sada se u novinskom svijetu pojavljuje na jedan sasvim novi način - kao osnivač i glavni i odgovorni urednik subotičkog dvotjednika »Žig«. To je i bio povod za naš razgovor.

Glas ravnice: »Zašto baš 'Žig' «?

Vojislav Sekelj: »Ako se pitanje odnosi na ime onda možemo reći da je ono nastalo spontano, a o čemu je već u prvom broju lista i pisano - gdje je i kako je nastao. Inače, radno ime dugo je bio 'Dodir', no kako se novina pod istim imenom već pojavljuje na tržištu od njega smo odustali, a smatramo da naziv simbolički dovoljno govori a i uklapa nam se i u zacrtanu željenu koncepciju.

Kako izdržati?

Glas ravnice: »Nije li 'Žig' trebao doći ranije?«

Vojislav Sekelj: »Ideja o pokretanju novina ovakvog ili sličnog profila je prisutna desetak godina. No, do realizacije iz mnogih razloga nije došlo, a intenzivnije na idejnom ostvarenju radimo unazad godinu dana. Podstrek je došao od našeg razočaranja u tisak i ostali smo uvjerenju da bi jedne ovako profilirane novine mogle naći put do čitateljstva, a i zadovoljiti potrebe na ovom prostoru. Kako je došlo do političke promjene odnosno do uspostavljanja višestranačkog sustava, stvorile su se i nove mogućnosti iskazivanja i sučeljavanja različitih pogleda. Na žalost, višestranački život, bar za sada, više je donio bolnog razočaranja nego istinskog poboljšanja života, a i kulture iskazivanja pojedinačnih stavova. Možda se 'Žig' upravo i pojavljuje u dobrom trenutku. Nije problem da li se list trebao ranije pojaviti. Naš je sad prevashodno problem kako izdržati.«

Glas ravnice: »O padu naklade novina čak i u zapadnom svijetu pisano je mnogo. Kako mislite izdržati u sredini u kojoj pisana novinska riječ očito nema toliki odjek? Zapravo, ovdje sve više zamire.«

Vojislav Sekelj: »Svjesni smo položaja tiska kod nas. Iz tih razloga idemo u skromnoj nakladi i možda još skromnijem obimu, mislim na broj stranica. Predračun je na osnovu toga i pravljen, pokazatelji upućuju da 30%

troškova možemo pokriti putem pretplate i prodaje. Dio troškova pokrićemo kroz razne oblike sponzorstva, putem reklama i eventualno oglasa, te ustupanja prostora određenim privatnim poduzećima koja su voljna predstaviti se čitateljstvu i u našem listu.

Nadamo se da će ovakva koncepcija lista, koja ne prati dnevnu informaciju i ne piše za dane, nego o danu, naći svoje čitateljstvo. To praktički znači povećanje naklade i obima samog lista.«

Glas ravnice: »Nije li danas, kada zapadnoeuropski svijet balansira oko kršćansko-demokratske, dakle umjerene desne struje i u sredini koja je intenzivno do kraja Drugog svjetskog rata živjela neku konzervativnu političko-društvenu opciju, liberalno-gradanska opcija koju zastupa Vaš dvotjenik novo ekstremno viđenje situacije?«

Vojislav Sekelj: »Prije svega mislim da je u ovom trenutku našu situaciju teško porediti sa zapadnim svijetom gdje postoje dobro definirane i sadržajno određene stranke lijevog, desnog i centralnog opredjeljenja i gdje je demokracija razvijena, a što znači prevashodno da javno izgovorena ili napisana riječ nosi odgovarajuću težinu i uvijek je pod lupom prava i izgrađenog kritičkog javnog mnijenja. Kod nas su mnogi pojmovi ispraznili svoj

sadržaj. Tako npr. pojam slobode, demokracije, istine itd. nema praktično nikakvog značenja, pa smo došli u situaciju da imamo najgoru slobodu, uvjetno je nazovimo žapsolutnom slobodom. Količina mržnje, pljuvanja i vrijeđanja u sredstvima javnog informiranja kod nas je, po mom mišljenju, naša kulturna i društvena sramota i bruka. Osobno mislim da je raspad SFRJ počeo onoga trenutka kada se raspala beogradska liberalna opcija. S druge strane, mi nikada nismo imali građansko društvo, niti dulji period jednog demokratskog življenja. Politički pluralizam kod nas nije ni desno ni lijevo, mada se sve stranke pokrivaju nekim centrom, a u biti svi kao podlogu nose nacionalni predznak bez toga da su definirali interese nacionalnog bića. Nacionalno je kod nas vezano, na žalost, za mape i granice, odnosno za državu. Naše viđenje liberalno-građanske koncepcije lista nošeno je idejom da ćemo se boriti za pravdu a ne za apstraktnu istinu utemeljenu na željama, a ne na činjenicama. Praktički, to bi značilo da bismo mi bili žkonzervativni list koji će u sebe inkorporirati kulturu, tradiciju i način života u Subotici.

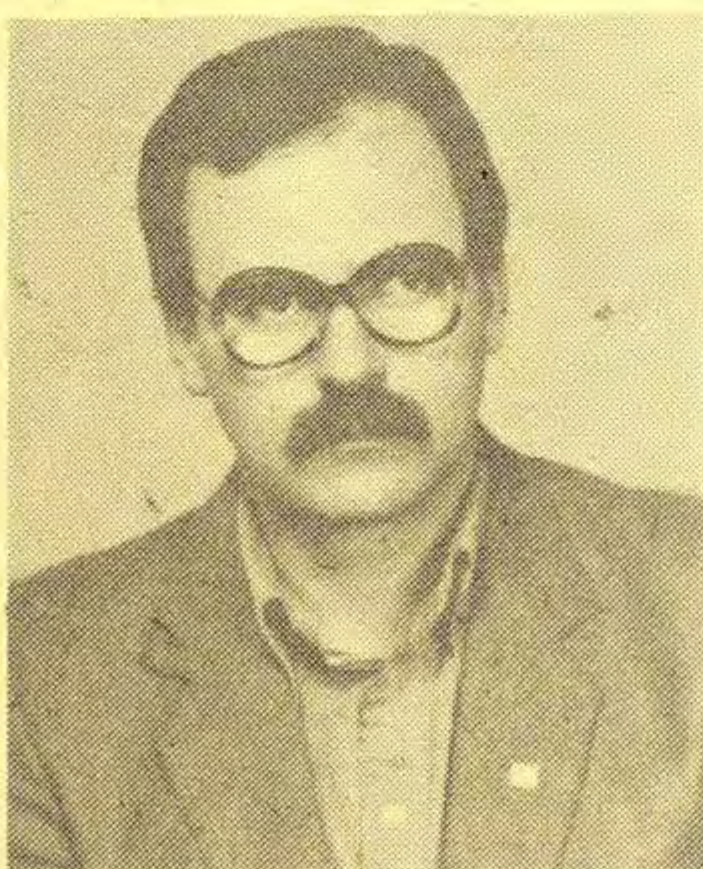
Između »Žiga« i »Glasa ravnice« nema konkurencije!

Glas ravnice: »U protekle četiri godine bili ste novinar 'Glas ravnice'. Evo, sada se osamostaljujete.

Vojislav Sekelj: »Ne može se reći da sam bio novinar 'Glas ravnice', mada sam u jednom trenutku kraće vrijeme bio i ravnatelj ovoga lista. Smatram da je 'Glas ravnice' za protekli period učinio mnogo za vojvodanske Hrvate, da će on opstati kao značajni dokument za neka buduća istraživanja o radanju višestranačkog života na ovim prostorima. Bilo je tu oscilacija u kvaliteti,

pristupu nekim temama, ali kao dokument vremena on stoji. Mene osobno politički list kao što je 'Glas ravnice' u potpunosti nije mogao ispuniti, nije mogao zadovoljiti moju novinarsku znatiželju. Jer jeste da je čovjek političko biće, ali ja ga doživljam pak kao društveno biće s razvijenim kulturnim i duhovnim potrebama.«

Glas ravnice: »Pored Vašega imena, kao glavnog urednika, u 'Žigu' se pojavljuju još neka imena koji su

Vojislav Sekelj: Kamo sreće da imamo više novina

bili novinari 'Glas ravnice', ali i nekih kojih nije bilo. Je li presmiono konstatirati da ste jedne odveli, a druge privukli sebi upravo spominjanom liberalno-građanskom koncepcijom?»

Vojislav Sekelj: »Mislim da stranačka glasila, koja se striktno bave političkim temama nemaju neku veću perspektivu. Nalazim da sva stranačka glasila koja sam uspio pratiti nemaju najbitniju komponentu: a to je samokritika! Konačno, mi imamo malo novinara koji analitički mogu pratiti politička gibanja. Kod njih dolazi do zasićenja, ne samo na informativnoj razini nego i u samoj strukturalnoj organizaciji. Stranke se dijele, raspadaju i množe... Zapravo, još uvijek traže same sebe. Više su one partijski utemeljene nego li stranački i transformacije su neminovne i nužne

ukoliko žele ostati kao relevantni čimbenici društva.

Ljudi koji su sada okupljeni oko 'Žiga' surađivali su s 'Glasom ravnice'. Nadamo se da će ta suradnja u nekom vidu i nadalje postojati. Uostalom, kao i s drugim novinama. No, bitno je ovdje reći da 'Žig' nastoji pridobiti nova, prije svega mlada imena. Možda se to u ovom prvom broju još ne osjeća, ali ćemo se truditi da okupimo što je moguće više suradnika. Pokušat ćemo nedostatak profesionalno zaposlenih novinara pretvoriti u prednost lista sa što više vanjskih suradnika. 'Žig' nikoga nije odvuкао, nego je to stvar osobnog opredjeljenja. Nova imena koja se već u listu pojavljuju našli su vjerojatno u izloženoj koncepciji sebe, a očekujemo i njihov pun doprinos u budućem profiliranju naših novina. 'Glas ravnice' je mnogo učinio za nas, jer nam je otvorio svoje stranice. Praktički, za mnoge je on bio početna škola novinarstva. Kako će suradnja ubuduće teći - vidjet ćemo. Uostalom, između 'Žiga' i 'Glas ravnice' ne vidim nikakvu konkurenciju. Kamo sreće da imamo više novina, a možda nam konkurencija upravo i nedostaje«

Glas ravnice: »U prvom broju 'Žiga', u intervjuu s g. Lazarom Merkovićem pitali ste: Život ste posvetili novinarstvu, ujedno ste i pjesnik. Ja bih Vas pitao: život ste posvetili pjesništvu, ujedno ste i novinar.«

Vojislav Sekelj: »Na žalost, ja sam svoj život ne posvetio, nego je bio predeterminiran trivijalnim egzistencijalnim potrebama. Činjenica je da sam objavio 6 knjiga i preko 200 jedinica u raznim novinama i časopisima, a da svoje udomljenje u kulturnim strukturama grada nisam dobio nikada ni kao običan vratar, a što je sudbina mnogih umjetnika ovoga grada. Pisanje pjesama bila je i ostala moja potreba. Smatrajući da je pjesma dom duhovnog bića čovjeka.

Dinko Joković

VAPAJ

Zemlja
izgladnjela i krvava
stenje
paničan eho
svih zalazaka sunca
se penje
k nebu
i razum zaglušuje
dok Kajin luta
kraj puta
koji mora istini stići
jeca jedan
što na molitvu liči
traži da Bog ublaži
pravednu srdžbu
i milost spusti
u gusti
mrak gdje je san
probudio u moru
i danu poklonio zoru

Mak Hus / 1994.

NOĆNI ORKESTAR

U tami ponoćnog
mira
dok dan negdje
iščekuje zoru
čujem pjesmu
u toru
izgubljenih stauljenika
bijednog tog pira
na kom zadovoljno
gloduh
u orkestru
svira

Mak Hus / 1994.

Održana književna večer
Silvane Bilinc - Žigmanov

PUTOKAZI ZVIJEZDA

Pod okriljem Instituta »Ivan Antunović«, Književni klub »Miroљub« 20. lipnja u dvorani KUD »Bunjevačko kolo« u Subotici održana je književna večer mlade pjesnikinje Silvane Bilinc - Žig-

Silvana Bilinc - Žigmanov

manov (rođena 1968. u Subotici). Danas živi u Novom Sadu, gdje je i zaposlena. Pjesme počinje pisati još u pučkoj školi. S mnogo ljubavi i poštovanja kao svoj uzor spominje dragog »Kiku«, njena strica Mirka Bilinca, koji je u nju ulio ljubav prema knjizi i pjesmi jer je i sam pisao

Lijepa tradicija u Tavankutu se nastavlja

OTVOREN IX. SAZIV »SLAMARKI«

HKPD »Matija Gubec« iz Tavankuta, tj. njihova Likovna sekcija, po deveti puta domaćinom je jedne lijepe manifestacije: organizator je IX. Kolonije slamarki.

U punoj sali Doma kulture u Tavankutu prisutnima se 15. srpnja pozdravnim govorom, biranim riječima obratio glavni organizator Kolonije slamarki g. Branko Horvat i time je i zvanično ova manifestacija bila otvorena. Nakon toga uslijedio je prigodan program u kojemu su nastupili članovi, Folklorne i Recitatorsko-dramske sekcije kao i Zbora HKPD »Matija Gubec«, pod ravnanjem gospođice Nele Skenderović. Prije kulturno-zabavnog programa posjetitelji su u Domu kulture imali prilike vidjeti tridesetak izloženih slika, nastalih na ranijim sazivima Kolonije slamarki.

Ove se godine prijavio 21 sudionik Kolonije, a svoja djela od slame stvarat će od 15. do 21. srpnja u prostorijama tavankutske Osnovne škole »Matija Gubec«. Pošto se ova manifestacija već po tradiciji uklapa u žetvene svečanosti »Dužijanca« izložba radova, nastalih ove godine, bit će otvorena u Gradskoj kući u Subotici 12. kolovoza 1994.

(v. i.)

pod pseudonimom »Bilimir«

Silvana Bilinc - Žigmanov oprobala se i kao kompozitor pjesama, uglavnom crkvene glazbe.

Pjesme Silvane Bilinc - Žigmanov odišu fantazijom i realnošću. Karakteriziraju se jasnoćom, jednostavnošću kazivanja, ljepotom književnog stila. Jezik pisanja je tečan i bogat, a kompozicija jednostavna i skladna.

O pjesmama Silvane Bilinc - Žigmanov govorila je g-đa Vita Grunčić. Stihove su recitirale Blaženka Babičković i Zlata Lacić. Ovu večer glazbeno je uljepšao katedralni zbor mladih »Albe Vidaković« pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić.

Našoj mladoj pjesnikinji od srca i nadalje želimo uspjeh u radu.

z. l.

ZVIJEZDA

Svaki put kad se čovjek rodi
na nebu se pojavi nova zvijezda.
Ona mu osvjetljuje životne staze
i pruža njemu putokaz

A svaka zvijezda ljubavi vodi
razbija tugu, sumnju i bol,
zato mnogi teže da je stignu,
da im postane životna hrana i sol.

I ti si čovjek s takvom zvijezdom
zato pazi da ti srce ne odluta,
jer ona te vodi pravom sreći
i nemoj se zaustavljati na pola puta.

A ako ipak napraviš grešku
i pogrešnim putem kreneš,
bit će kasno kada to shvatiš
i poželjjet ćeš zvijezdi svojoj da se vratiš!

Subotica, 1987.

Silvana Bilinc - Žigmanov

BUNJEVCI DANAS

Već dulje vrijeme se pitam može li se o Bunjevcima govoriti izvan pojma Vojvodina? Ma koliko činjenice govore da Vojvodina kao geo-politički pojam ne postoji, nego samo kao povijesni, najveći kompromis koji sam u sebi mogao napraviti jeste: pa dobro, ako ne Vojvodina, onda Sjevernobanatski kantom. Zbog čega? Zbog pripadnosti podunavskoj civilizaciji i zbog pripadnosti mitteleuropskom krugu. Zbog toga, jer je to jedna multikulturalna sredina, ali i jedan zasebni kulturno-civilizacijski prostor kojeg krase tolerancija i gdje se različitosti i suprotnosti ne samo podnose nego se u njima živi. Jer što je Mittel-Europa? Jedinstvenost u šarenilu jezika i kultura. Jedna od tekovina Mittel-Europe je i »misli mentalitetom više naroda«. A da su Bunjevci eminentno srednjoeuropska kategorija govori i to da je za nas govoriti mađarski nešto što se samo po sebi razumije. O pripadnosti Bunjevaca zapadnom civilizacijskom krugu svjedoči i to da su oni ostvarenje svojih snova o boljem životu, o nauci, umjetnosti i kulturi vidjeli u Zagrebu, Beču ili Pešti, a nikada u Beogradu. I naša povijest nije nikakav dokaz narodne superiornosti ili nešto što bi služilo isticanju naše superiornosti, što bi nam služilo da budemo van i izvan drugih naroda. Mi ne pokazujemo nacionalnu nadutost, isključivost i mržnju prema drugim narodima, uostalom, na političkoj i kulturnoj sceni sjeverne Bačke od naše strane ne dominiraju teme iz naše prošlosti nego univerzalne ljudske teme, ali izrečene na naš način i od strane naših predstavnika. Naša etičnost nije ni izmišljena »odbrana ugroženog Srpstva« ni umišljena »Vatikansko-kominternovska zavera« nego suživot tolerancija i moralno protiv nemoralnog i časno protiv nečasnog.

Ali, Bunjevcima danas prijeti, ne marginalizacija, nego totalna asimilacija, eliminacija. Dio Balkana je zaslugom SPS-a i srpskih političara postao smrdljiva baruština i treba sve poduzeti da se ta močvara ne proširi na sjevernu Bačku. Dakle nije samo u pitanju opstojnost Bunjevaca na prostorima sjeverne Bačke, nego se postavlja pitanje kako uopće živjeti u zemlji gdje nikako da se stiša nacional-šovinistička dreka.

Pored svih silnih nedaća koje su snašle Bunjevce na ovim prostorima posljednja je (je li posljednja?) i to da moraju živjeti sa onima koji sebe nazivaju četnicima. Ne znam jesmo li sa gorima živjeli, jer do stare Jugoslavije uspjeli smo sačuvati i svoju vjeru i svoj jezik i svoju kulturu, usprkos »razularenoj mađarizaciji«. U staroj, novoj, a evo i u sadašnjoj Jugoslaviji smo eto svedeni samo na »autentične Bunjevce« ili »Srbe katoličke vjere«. Veliki broj mladih danas jedva da poznaje svoju povijest a ikavice se stidi. Veliki broj čak i obrazovanih ljudi, bježeći od sotoniziranog hrvatstva našao se u autentičnom bunjevačkom toru. Može se samo pretpostaviti kakva će nam biti budućnost u tom novom zajedništvu: oni će divljati a mi ćemo mirno i dostojanstveno trpjeti. Ako ih vlast bude štitila, kao do sada, onda ni glave

nećemo podizati nego ćemo samo u sebi govoriti: »Dobro nam je. Ne daj Bože goreg«.

I onda, kako dalje?

Više je uporišnih točaka naše budućnosti. Naša tradicija, naša povijest, naša kultura, ali najbitnije su religija i obrazovanje. Religija je postala institucija zahvaljujući kojoj je očuvana naša nacionalna svijest. Ta jaka veza između religije i nacionalnosti i dovodi do bijesa Srbiju koja zbog toga ne može »svariti« Bunjevce. Jer, tamo gdje se ne da odrediti što je narodni običaj a što religijski, religija se pretvara u društvenu snagu. Katolicizam koji je proniknuo duboku u mentalitet i izazvao je kod velikog dijela Srba bolesnu mržnju prema Vatikanu. I za nekoga tko hoće da u sebi zadrži europsku svijest neophodno je da prođe kroz katoličku školu. Ali isto tako, tko ima čvrstu i temeljitu opću naobrazbu osjeća se sigurno i u sredini koja se mijenja i gubi svoj identitet. Stoga obrazovanje mora biti cjelovito i koncipirano tako da formira ličnosti koje će biti sigurne u sebe, svoje porijeklo i koje će voljeti svoju povijest. Obrazovanje mora počivati na mitteleuropskim temeljima i mora biti kompatibilno sa europskim školskim sistemima. Mora se poticati i razvijati žed za znanjem jer će nam to biti jedino ali i najjače oruđe u borbi za opstanak. Mi moramo razvijati unutarnju čvrstinu i otpornost bunjevačkog, a to znači hrvatskog tkiva, samouvjerenost i samosvjesnost. U obrazovanju, pored naše povijesti, određeni dio programa mora zauzimati i ikavica i to stručno prezentirana - za šta je neophodno dobro pripremiti program. Na ovim našim prostorima se često ističe kako nije važno kojim jezikom govorimo. Znači valja nam govoriti srpski. A govoreći srpskim jezikom mi odbacujemo hrvatsku pisanu baštinu i preuzimamo srpsku. Tako onda i zaista postajemo Srbi. A nije li to upravo ono što režim u Srbiji i želi - da Bunjevci, njihova djeca i unuci postanu Srbima i njihova zemlja srpska. Treba znati da nema ničeg varljivijeg od prividne sličnosti srpskog i hrvatskog jezika. Iz nje izvire različit čovjek, različita kultura i civilizacija. Uostalom, kad ne bi bilo važno tko govori kojim jezikom odavno bi Francuzi govorili njemački a Englezi ruski.

Pored svega rečenog, važno je istaći još nekoliko opaski.

Kod naših mladih ljudi, pa čak i nešto starijih, postoje određeni psihološki otpori i dobro utemeljene traume zbog dugo podgrijavanog prezira prema narodu kojeg u većini sačinjava seljaštvo. Narodu za kojega se govori da ga odlikuje pasivnost, nesnalažljivost i pokornost prema sudbini. Čak se ponekad i sam pitam nismo li mi stalno ugnjetena masa koja umjesto da bude subjekt postaje objekt u rukama vlasti. Podsjetimo se samo naših podjela Hrvati Bunjevci i Bunjeci nehrvati, a imali smo i mađarone, radikale, komuniste.

Moramo biti i svjesni svojeg mentaliteta vjernog sluga koji samoprijegodno vrši vlastitu dužnost ali i određuje granice utjecaja politike, braneći tako razliku između javne i pri-

vatne sfere. Siguran sam da ima u sjevernoj Bačkoj još mnogo Bunjevaca intelektualaca, točnije, obrazovanih Bunjevaca, koje moramo animirati i dozvati da nam se priključe kako bismo se mogli lakše oduprijeti težnjama da nas se asimilira i eliminira sa ovih prostora. Više je razloga što se još drže po strani. Jedan bi mogao biti i to što su možda bili članovi saveza komunističara. Drugi, zbog sveukupnosti odnosa vlasti i vladajuće nacije i uslijed toga nastalih frustracija mnogi ljudi se osjećaju nesigurnima te se povlače u sebe, u svoje obitelji, gdje se osjećaju sigurnijima.

Ne samo da nam obrazovni program treba počivati na mitteleuropskim temeljima, nego dio programa treba biti prožet mitteleuropskim duhom i trebamo nastojati na oživljavanju ovoga duha. To je potrebno i stoga što mi nismo samo Hrvati, jer živimo na ovim prostorima, strahovito izmiješani i u suživotu sa drugim narodima kroz čitavo ovo dugo vrijeme, poprimili smo i mnogo toga što je svojstveno samo nama, a vrijedi sačuvati jer obogaćuje ovaj život na zemlji. Za ilustraciju: ma koliko bili sretni što nam je Hrvatska slobodna i samostalna i ma koliko bili nesretni što prvi puta u povijesti živimo ne više samo na rubu hrvatskog etnikuma, nego sada odijeljeni i granicom, svjesni smo da na našim prostorima nikakva nacionalna država nema sretnu budućnost, baš zbog prevlelike izmiješanosti naroda.

Moramo biti svjesni da će odnos Hrvatske, matične nam države, prema nama biti istovjetan kao i prema svim Hrvatima u dijaspori, ali isto tako trebamo znati da nas to neće u potpunosti zadovoljiti jer smo dugo živjeli u težim uvjetima što se nacionalnog izživljavanja tiče. Jedan dio Bunjevaca se i sada osjeća neshvaćenim od vlastite nacije.

Seoska civilizacija posvuda nestaje, a kod Bunjevaca je to i tragično. Sve ono što su uspjeli sačuvati na salašima, svoje običaje, ikavicu, pisme, pripovitke, sve to raznose gradski vjetrovi. Nane, koje su bile stožer i čuvar svega narodnog posljednje su došle u grad i zatekle neke nove sinove i unuke, zatrovane šundom, pomalo ismijane i izgubljene u gradskoj vrebi. Zatekla ih kako mnogi od njih zavijači pjevaju »otišo si probo sarmu nisi« ili gdje svoju dječicu vode da gledaju i slušaju Brenu i slični slamperaji.

Na kraju nešto osobno:

Živjeći kao čovjek odmaknut od vlastita života, odsječen od obitelji, lišen topline svojih najbližih, kao i od svih onih sitnih stvari koje tvore tihu radost življenja, ploče, knjiga, stana, sobe, sata, tornja, ali i župnika, prijatelja; doveden do toga da nemam s kim dijeliti vlastiti život, često se pitam jesam li se promijenio? Jer, kaže kada velika nedaća poremeti život - probrazi se i čovjek. Zar je zaista tako?

Lutajući po Europi koja je iznevjerila moja očekivanja i snivajući vlastitu budućnost uvijek se nađem negdje oko »Gradske kuće«. A Subotica koju volim, kažu mi, postoji možda samo u mojoj ljubavi. Zato mi dopustite da izreknem jednu utopiju, jedan san: zalažem se za podunavsku ili panonsku konfederaciju gdje će jedna konfederativna jedinica biti sjevernobanatski kanton.

Marij Skenderović

Piše: Marko
Kljajić

UTJECAJ POLITIČKIH ZBIVANJA NA ŽUPU BEŠKA

Od 1990. godine počela su nagla politička previranja koja su imala za cilj stvoriti novi demokratski poredak i naprednije i bogatije društvo i državne zajednice na prostorima Jugoslavije. I u Srbiji se stranačka lepeza proširila, a u tom stranačkom spektru svoje mjesto našla je i autohtona, legalna i u Srbiji registrirana politička stranka Vojvodine: Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV), koja je u svom programu osnovni cilj imala; demokratskim i legalnim sredstvima boriti se za osnovna građanska prava Hrvata koji žive na ovim prostorima. Većina bešćanskih Hrvata pristupila je DSHV-u, oduševljeno, a osnivačku promociju svoje mjesne podružnice DSHV-a imali su u jesen 1990. godine u mjesnoj kino dvorani za što su i dobili dopuštenje od općinskih i mjesnih vlasti. Promotivni skup održan je bez incidenata, a velika kino sala bila je pretijesna da primi sve Hrvate iz Beške i okolice uz ostale uzvanike, predstavnike raznih političkih asocijacija. Krajem 1990. i s početka 1991. godine, situacija se sve ubranijim tempom pogoršavala. Kroz tisak i ostala državna medijska informativna sredstva sve se glasnije i tendencioznije postavlja pitanje tko muti vodu mira, i u Beški? Oni koji su postavljali takova i slična pitanja na njih su davali i odgovore!

Tko muti vodu mira (u Beški)?

Započeo je i rat, koji doduše nije vođen na teritoriju Srbije, no mnogi su i Beščani morali pod oružje i na bojišnicu. Mladići koji nisu htjeli u taj rat, u rat protiv svoga naroda i svoje Hrvatske, sklonili su se u inozemstvo ili otišli u Hrvatsku. Pojedine mlade obitelji kompletno se iseljavaju i bježe iz Beške, ostavljajući svoje domove i ostala dobra. Koji su ostali nisu mogli izbjeći mobilizaciji. Jedan od takovih je bio mladi Vjekoslav Karačić koji je negdje na bojišnici stradao, a ne zna se kako i pod kojim okolnostima. Sahranjen je u Beški (17.XI. 1991.) uz pratnju župnika i počasni ispraćaj i plotun ondašnje JNA. Za beščanske Hrvate posebno teški bili su mjeseci listopad, studeni i prosinac tisuću devet sto devedeset prve. Od većine Srba u mjestu nazivani su ustašama, secesionistima, zengovcima,

hadezejcima i Pavelićevim kolonistima ...! Župnici, prethodnik i njegov nasljednik, optuživani su preko novinskih članaka i čaršijskih priča da u crkvi skrivaju oružje koje se dijeli ustašama, Hrvatima, a napose članovima DSHV, koji su produžena ruka HDZ-a. Smjenjen je predsjednik mjesne zajednice, Hrvat, a svi Hrvati, članovi odbora mjesne zajednice su, iz iste, izbačeni. Počelo se s paljenjem sijena i staja čiji su vlasnici Hrvati. U dvorišta i kuće Hrvata ubacivane su bombe i podmetan eksploziv. Hrvati su izbacivani i premlaćivani iz kafića, gostionica i diskaća. Najgore su prošli Ante Gotovac koji je teško premlaćen u mjesnoj stanici milicije i Ljubomir Kuraja, koji je uhićen i odveden iz kuće pod optužbom da je bio u hrvatskoj vojsci, a iz zloglasnog zatvora u Sr. Mitrovici poslan je u razmjenu u Hrvatsku, kamo su mu roditelji već odselili zamijenivši kuću u Beški. Ubrzo potom umrla mu je majka u Virovitici.

Prijetnje telefonom svakodnevnice su, a Srbi iz Hrvatske obilaze kuće Hrvata prijeteci im da se sele dok još ima vremena a »bolje milom nego silom«, jer, vidjet će šta će im biti kad Sešelj dođe na vlast. Mnogi u takovim okolnostima napuštaju svoje domove i selo isprepadani i nezamjenjivši svoja imanja a tek kasnije uz kakav-takav dogovor sa novopridošlim Srbima zamjenjuju svoja imanja preko opunomoćenika. Prije seoba, pod takovim okolnostima, po nekim službenim statistikama u Beški je živjelo 28% Hrvata a 70% Srba i 2% ostalih.

Božić u Beški 1991. - i poslije

U takvom ozračju trebalo je izdržati i dočekati Božić, 1991. Prijetilo se glasno i otvoreno da će biti »krvava polnočka«. Obezbjedenje iz Pokrajinskog SUP-a potvrdilo je da prijetnje i nisu bile bezazlene i posljedica umišljene ugroženosti Hrvata.

»... polnočka u Beški nikada nije bila stravičnija a vjernika nikada nije bilo manje ... Strah i tuga! Tužno, kao da je bio requiem a ne božićno veselje i raspoloženje ... Pravoslavni vjernika (desetak! op.p.) na čelu sa svojim pastrom (g. Svetozarom Jovanovićem!) ove godine nije bilo po prvi put, nakon dugogodišnje lijepe tradicije ...«, zapisano je u župskoj

kronici za 1991. godinu.

Je li sugestija o prekidu kontaktiranja sa »ustaškim popom« došla službeniku pravoslavne crkve od nekih stranačkih grupacija, kako se priča, ili od službene crkvene hijerarhije i nije toliko bitno. Konkretno činjenice potvrđuju da su odnosi pomućeni i da se pravoslavna crkva od sveg tog nemilog događanja nije ogradila i osudila, a pravoslavni svećenici nisu stali u obranu i zaštitu svojih katoličkih kolega i njihovih vjernika. A možda se »Gospodin kolega« i sam odlučio na prekid dobrosusjedskih odnosa slušajući seoske »istinite priče«, kako je mladi »ustaški popa« kriv za sve, i da je »Tuđmanov plaćenik i špijun«, kome je osobno (Tuđman) poklonio luksuzni auto, te da je »hadezeovac«, secesionista i »glavni posrednik u naoružavanju ustaša ...!« U te i slične priče povjerovali su čak i neki Hrvati, te službene vlasti i policija. Tri puta je župnik bio privođen od policije na saslušanje. Dva puta u Beški od komandira mjesne policijske stanice (Repića), a jednom je vraćen, sa puta kući u Jarminu, s prijelaža u Bosnu, kod Sr. Rače, i zadržan u stanici milicije, Sr. Mitrovica, »samo« osam sati! Mnogi svećenici u Hrvatskoj savjetovali su mladom, beščanskom, kolegi da se ne vraćaja u Srbiju. No, on se ipak uvijek vraćao i u svojoj je Beški sa svojim napaćenim i ustrašenim stadom. A dokle? Dok ima župljana i dok Beška pripada đakovačko-srijemskoj biskupiji. Bolno doživljava odlaske svojih vjernika a svaki krsni ili potvrda koje svakodnevno ispisuju jesu manje ili veće dramatične ljudske i obiteljske sudbine. Tužno je prolaziti selom u kojem se na svakom koraku doskora mogao čuti pozdrav »Hvaljen Isus!« a sada šutnja a počesto i okretanje glave čak i preostalim katolika Hrvata. I sv. Ilija, gromovnik, naljuti se (a zbog čega on?!) na beščanske Hrvate i kao da im nije bilo i previše bombašenja i razbijanja, o svom danu, teške te 1991. Porazbijao je osamnaest stakala na prozorima skromne crkve sv. Male Terezije. Bilježi događanja i svoja osjećanja u kronici župe mladi svećenik u Beški.

Nastavak u narednom broju

Piše: Đuro Rajković

FRANJO ŠTEFANOVIĆ

O Štefanoviću ne bismo znali gotovo ništa da nije bilo Stanislava Prepreka. On je od potpune propasti spasio veći dio Štefanovićeve glazbene ostavštine. Teškoće na koje je nailazio želim detaljnije opisati. Od nekih članova bivšeg pjevačkog zbora doznao je za nedoličan odnos Štefanovićeve supruge prema toj ostavštini. Naime, sve Štefanovićeve rukopise i tiskane primjerke »Šumske kraljice« držala je u drvarnici. Rukopisima je potpaljivala vatru, a s tiskanim primjercima »Šumske kraljice« zamatala zimnicu. Na Preprekovu molbu dozvolila je sređivanje ostavštine. S iznajmljenim seoskim taljigama, uz pomoć jednog mještana, prevezao ju je u jednu malu mjesnu školu u kojoj je bio ravnajućim učiteljem. To je uradio 1931. Ostavština se nalazila u takvom rasulu da je te godine cijeli ljetni školski raspust proveo u njenom sređivanju. Nepovezani, listovi i tabaci Štefanovićeva rukopisa posve su se izmiješali. Morao ih je porasprostitati po podovima i klupama škole, te s velikim naporom i strpljivošću pronalaziti vezu među njima. Složivši ih u cjeline prema glazbenoj pripadnosti, prošio ih je, ukoričio i napisao im naslove. Zatim ih je detaljno popisao. Tako sređenu ostavštinu, pohranjenu u dvjema ovecim kartonskim kutijama, predao je na čuvanje Štefanovićevoj supruzi. Poslije dvadesetak godina, kada se preselila u Novi Sad, Preprek je čuo da se ostavština negdje zagubila ili nestala. Osobno se uvjerio da gospođa Štefanović ne zna gdje se ostavština nalazi. Konačno je ipak pronađena i predana Prepreku na čuvanje. Kao knjižničar jedno ju je vrijeme čuvao u petrovaradinskoj gradskoj knjižnici, a zatim u svojem stanu.

Pošto mi je Preprek oporučno ostavio svoje autorsko pravo i imenovao izvršiteljem svoje oporuke čuvao sam četiri godine i njegovu i Štefanovićevu ostavštinu u svom stanu. Svjetovna djela obiju ostavština predao sam 1985. Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, a duhovna Institutu za crkvenu glazbu u Zagrebu.

Tijekom svog života Štefanović je izvodio sve svoje skladbe. Poslije njegove smrti promicatelji njegove glazbe bili su najprije poneki učitelji i učiteljice. Prvi pravi promicatelj bio je Preprek. kao učitelj izvodio je s dječjim zborom najuspjelije Štefanovićeve popijevke, a kao zborovođa Pjevačkog društva »Neven« ponajbolje njegove zborne skladbe. S pjevačima »Nevena« izveo je i dva koncerta posvećena samo Štefanovićevim zbornim skladbama. Na trećem sličnom koncertu, posvećenom petrovaradinskim skladateljima (I. Okrugić, M. Ratković, V. Vuković), izvedeno je i nekoliko Štefanovićevih zborova koji nisu bili na rasporedu prvih dvaju koncerata. Osim toga Preprek je bio prvi i donedavno jedini Štefanovićev biograf.

Promicatelji Štefanovićeve glazbe od 1955. do prije nekoliko godina bili su uz Prepre-

ka prof. Mihaela Grginčević, pisac ovih redova i nastavnik glazbe Tihomir Tapavica. Mihaela Grginčević izvodila je s dječjim zborom poznate Štefanovićeve popijevke, a u koncertnom obliku izabrane zborove iz »Šumske kraljice«. Nastavnik glazbenog odgoja i izdavaatelj glazbenog časopisa za djecu i omladinu »Cvrčak« Tihomir Tapavica izvodio je i tiskao Štefanovićeve dječje skladbe. Operi »Šumska kraljica« iskreno se divio pa je zamolio Prepreka da izvrši temeljnu redakciju ovog djela. Nakon majstorski urađene redakcije Tapavica je izvodio operu i pripremio je za tiskanje. Objav-

Naslovna stranica prvog izdanja dječje opere

ljena je u glazbenom časopisu »Cvrčak« 1972. u Novom Sadu u dvobroju 9-10. Predgovor ovom izdanju napisao je naš uvaženi glazbeni povijesničar, zagrebački muzikolog prof. Josip Andreis. Da bi na poseban način odao priznanje Štefanoviću Tapavica mu je podigao skroman nadgrobni spomenik o 90-toj obljetnici rođenja. To je ostvario s novcem prikupljenim prodajom svog časopisa »Cvrčak« i dobrotvornim prilozima pojedinih mještana, ljubitelja Štefanovićeve glazbe.

Moje promicanje Štefanovićeve glazbe i Štefanovićeva života i rada uglavnom je poznato. Kao posljednji zborovođa Pjevačkog društva »Neven« izveo sam tri Štefanovićeve skladbe na koncertu s ovim zborom 1956. Mnoge njegove zborne skladbe, solo popijevke i dječju operu »Šumska kraljica« bezbroj puta pratio sam na glasoviru. »Šumsku kraljicu« pripremao sam kao korepetitor za njezino izvođenje u novosadskom SNP-u. Za tu prigodu ovu je operu izvrsno orkestrirao skladatelj Zoran Mulić.

Spisateljskim radom ostvario sam zapisivanje stanovitog broja dotjeranih

Štefanovićevih skladbi po Preprekovu diktatu i osobnim doprinosom. Osim toga, spisateljskim radom realno prikazujem ovog skladatelja i njegovu glazbu.

Teško je pronaći mjesto s toliko skladatelja koliko ih je imao Petrovaradin. Međutim Petrovaradinci su malo marili za svoje dične sugrađane. Najgore od svih prošao je Štefanović. Iznenada napustivši ovaj svijet, pokopan je bez ikakvih oznaka na svojem grobu. Počiva na Staromajurskom groblju u Petrovaradinu.

Vrijeme je da se trgnemo i ozbiljno okrenemo našim ljudima od imena. Ne zavaravajmo se mislju da će ih drugi cijeniti ako ih mi ne cijenimo. Nemojmo dopustiti da drugi o njima više brinu, nego li mi, njegovi sunarodnici. Nemojmo dopustiti da nas povijest osudi zbog toga. A što se Štefanovića tiče, njega trebamo cijeniti ne samo kao našeg prosvjetitelja, nego iznad svega kao tvorca istinski dječje opere i skladatelja koji je svojom glazbom zaslužio da ga mi, njegovi sugrađani i sunarodnici, najviše slavimo.

Na dogovoru održanom u SNP-u prije uvježbavanja dječje opere »Šumska kraljica« netko je upitao dirigenta Jurja Ferika kakva je glazba ovog Štefanovićevog djela. Odgovor je glasio da je glazba romantična i da je takvu operu mogao napisati recimo Schubert. Čuvši to, pomislio sam: »Ako je Schubert mogao napisati takvu operu, zašto je onda nije napisao?« To je Columbovo jaje na glazbenom polju. Moj odgovor na gornji glasi: »Budući da čisto dječju operu nitko nije stvorio prije Franje Štefanovića Providnost je htjela da to otkriće pripadne upravo njemu.«

U suvremenom, hladnom, bešćutnom i okrutnom svijetu Štefanovićeva glazba, osobito dječja, svijetli poput zvijezde u tami. Jednostavnošću i iskrenošću, djeluje ona zanosno na najmlađi uzrast. Kada stvar s njegovom glazbom tako dobro stoji zašto ne bi postao poznatim svjetskim dječjim skladateljem? Evo kako: kada bi UNICEF snimio njegovu dječju operu »Šumska kraljica« na video-kazetu, razumije se na engleskom jeziku, postao bi poznat u svijetu. Ukoliko bi na isti način došlo do snimanja opere »Na Orlovgradu«, postao bi još poznatiji. To je posve ostvarivo, samo se treba povezati s ovom svjetskom dječjom organizacijom.

Da bismo Štefanoviću bili trajno zahvalni za glazbu koju nam je podario nije na odmet sjetiti se jednog detalja. Početkom 1920. primio je Štefanović kratko pismo svojih kolega, vukovarskih učitelja, u kojemu ga mole da im pošalje dvije dječje popijevke. Na kraju pisma unaprijed mu zahvaljuju ovim riječima: »Daj, Franjo, učini rodu glas, a mi ćemo Ti od srca biti zahvalni.« I ja bih Franji Štefanoviću zahvalio sličnim riječima: »Dragi Franjo, učinio si rodu glas, a mi ćemo Ti od srca klicati iz vodeći Tvoju glazbu!«

Krai u narednom broju

»Borba«, 5. srpnja 1994.

POMIRENJE ZA RAT

Posle dugog ćutanja, Dobrica Ćosić se ovih dana predstavio javnosti jednim po mnogo čemu nesvakidašnjim tekstom. Po formi - naizgled neobavezan (intervju, koji je vodio Miodrag Perišić, početkom marta ove godine), a po tematici, sadržini i porukama toliko značajan da, u najmanju ruku, liči na skicu za Ćosićev lični memorandum ili, još više, politički testament.

Tekst je najpre objavljen u Lozani, na francuskom, u okviru Ćosićeve knjige »Raspad Jugoslavije i srpsko pitanje«, a zatim i kao posebna brošura, što navodi na zaključak da mu i autor i izdavač pridaju poseban značaj. Izvorni tekst, uz odobrenje autora, ovde je objavila revija »Nova nada« u broju od 29. juna, a izvesne delove prenela i »Borba« u broju od 1. jula.

Uz niz manje bitnih pitanja (zašto forma intervjua, zašto ga objavljuje »revija za porodicu«, a ne neki politički list, zašto se pojavljuje baš sada itd.), najvažnije je: koje su osnovne, glavne poruke ovog teksta? Prva i najbitnija je: Ćosić u potpunosti opravdava rat! Ovaj rat koji se vodio i vodi na prostorima bivše Jugoslavije, on proglašava za »odbrambenu i oslobodilačku borbu srpskog naroda«.

Ćosić ne nalazi ni jedne jedine ružne ili kritičke reči o jednom od najružnijih, najprljavijih, najsurovijih, najstrašnijih ratova koje je svet zapamtio. Ni najmanje osude stravičnih zločina koje su, po opštoj oceni, počinile sve zaraćene strane. Ovaj rat je sveti i pravedan, kao i svaki »odbrambeni i oslobodilački«, jer su svetski moćnici »srpskom narodu, de fakto, objavili treći svetski rat«. Kao predsednik SRJ Ćosić je govorio o građanskom, etničkom i verskom ratu i, samo jednom, dosta stidljivo, »priznao« da je to i rat za teritorije, sada ponovo govori samo o »odbrambenom i oslobodilačkom ratu« i prvi put ga, bar javno, opravdava.

Prvi put, tek danas, Ćosić kaže da je cilj ovog rata - jedinstvena država srpskog naroda. A kao takav, on je i vododjelnica na kojoj se moraju diferencirati ne samo srpski narod, već i sve političke stranke: »Političke stranke prinuđene su da se odrede: jesu li za državno-političko jedinstvo Srba i stvaranje demokratske države sa neophodnom podrškom odbrambenoj i oslobodilačkoj borbi srpskog naroda u Tuđmanovoj Hrvatskoj i Izetbegovićevoj BiH, ili tom cilju suprotstavljaju druge nacionalne i socijalne koncepcije koje podrazumevaju pre svega negativan stav prema odbrambenom ratu i državotvornim ciljevima Srba van Republike Srbije...«

Ko, dakle, nije za ovaj rat i njegov cilj, ne samo kao pojedinac, već i kao kole-

ktiv (stranka), taj je protiv Srba, Srbije, srpstva, tj. izdajnik. Ta Ćosićeva poruka (možda slučajno?) dolazi u presudnim sudbonosnim trenucima, kada ceo svet pokušava da uspostavi mir, pružajući upravo ovih dana još jednu - »poslednju šansu«. Nije li ovaj trenutak za objavljivanje intervjua izabran upravo zbog podrške Karadžiću i bosanskim Srbima, koji su, u poslednje vreme, izgubili kredit kod Miloševića i ne samo kod njega? Podstiče li ih on to na nastavak rata?

Ako je to upereno i protiv najnovijeg Miloševićevog (iznudenog) mirotvorstva, podsetimo se šta je Ćosić, zajedno sa Miloševićem i Bulatovićem, krajem aprila 1993. poručio Skupštini na Palama, energično zahtevajući usvajanje Vens-Ovenovog plana:

»... Vi nemate pravo da ugrožavate i izlažete međunarodnim sankcijama deset miliona građana Jugoslavije, zbog preostalih otvorenih pitanja, koja imaju neuporedivo manji značaj od rezultata koji su postignuti. Jednostavno, želimo da vam kažemo da morate imati mere u svojim zahtevima ... Dozvoljavamo sebi da razumemo šta je dobro za našu zemlju i čitav srpski narod, a šta je zlo. Ovo je pitanje rata i mira i zato biramo mir... Druga mogućnost je nepotreban rat koji sada, kada je srpski narod postigao u BiH ravnopravnost i slobodu i sačuvao u najvećem svojoj teritorije, ne može doneti ništa drugo do zlo, patnje i nasilje i sebi i drugima«.

A u to vreme, prema Vens-Ovenovom planu, bosanskim Srbima bilo je ponuđeno oko 45 odsto teritorije BiH! Sada im se nudi 49 odsto, plus - država, plus - ukidanje sankcija. Ni to nije dovoljno! I koji je, onda pravi Ćosić - onaj od pre godinu dana ili ovaj današnji?

Po svemu sudeći, u njemu se ponovo probudio duh »oca nacije«. Samim tim, ko je pozvaniji od njega da lansira ideju o nacionalnom pomirenju Srba? »Nije razumno i patrotski - kaže on - da se mi, bivši partizani i četnici, ratnici iz tih ratova, danas ponašamo kao vampiri istorije, da mislimo i govorimo jezikom koji ne razumeju naša deca i unučad, nemamo više objektivnih razloga i prava da se odnosimo jedan prema drugom sa zlopamćenjem i ideološkom taštinom...«

Ideja dostojna i pažnje i poštovanja! Ali, Ćosić je u tome toliko kategoričan, isključiv i netolerantan kao da u podsvesti još nije sasvim iščilio duh bivšeg partizanskog polit-komesara. On kaže da ko tako ne misli - kao on, ko se s tim - i njim, ne slaže »taj sebe isključuje iz savremenosti i srpske zajednice koja se stvara«!?

Ako se zna Ćosićeva odbojnost čak i mržnja prema četništvu, ako je odbijao da podrži, recimo, jednog Vuka Draškovića

zbog »ravnogorstva«, zašto se sada predomislio? Nije, valjda, samo da bi (ponovo) podržao bosanske Srbe (nasuprot Miloševiću), čiji je lider Krajišnik izustio niz lepih i pohvalnih reči o »ravnogorstvu«?

Ne, Ćosić poziva na pomirenje - rata radi! Njegova misao je dosledna: ako se vodi odbrambeni i oslobodilački rat, onda sve razlike treba izbrisati, ujediniti se oko svetog cilja, a protiv svih unutrašnjih i spoljnih neprijatelja. Otuda i apodiktičnost i netolerancija prema svakom drugačije mislećem.

O miru, recimo, Ćosić ovom prilikom - ni reči, osim kad ruži i grdi »mirotvorstvo« kaže: »Ova, po snazi skromna politička grupacija, kako iz načelnih ideoloških motiva, tako i iz koruptivnih razloga, našla se u opoziciji, prema nacionalno-državnim ciljevima koje sledi ogromna većina Srba, ona generalno i nekritički podržava Ameriku i Evropsku uniju u antisrpskoj politici«!?

Kao da, Bože mi oprost, čitate Sešeljeve »rane radove«!

Ćosić je podvrgao nemilosrdnoj kritici sve i svakog, što je njegovo građansko pravo. Čak i državu u kojoj živi i čiji je do juče predsednik bio, naziva »improvizovanom i nedomišljenom«, pa je stoga »loša država sa nekim izrazitim titoističkim nefunkcionalnim svojstvima« i, samim tim, »ne može uspešno i trajno da reši državno pitanje srpskog naroda«. Posebna joj je falinka što je, kako kaže Ćosić, stvarana »sa jakim crnogorskim uslovljavanjem za konfederalne sadržaje«.

I tek sada se otkriva otkud Zoranu Đinđiću tako »smela« ideja o »preuređenju« SRJ i omalovažavanju Crne Gore i Crnogoraca: intervjuista Perišić je potpredsednik Đinđićeve DS! Đinđić, dakle, ima sasvim solidno »pokriće«. Razlika je samo u tome što Đinđić nije imao baš toliko hrabrosti da, poput Ćosića, kaže: ta nova »preuređena« država, »ne može biti Jugoslavija«, jer je Jugoslavija »kao država južnih Slovena istorijski umrla za sadašnje naraštaje«. Preživeće i opstati, znači, samo ono što će se dobiti ostvarenjem ratnog cilja - »jedinstvena država srpskog naroda«. Ako je Crnogorce razgnevio čak i jedan Đinđić, posle Ćosićevih stavova morali bi biti zaista veoma zabrinuti. I, ne samo oni.

Ako, dakle, nije učestvovao u pravljenju famoznog (»nepostojećeg«) Memoranduma SANU, Ćosić ovom skicom za svoj lični memorandum, reklo bi se, ide i korak dalje. Ovom projektu nedostaje samo jedna, ali vrlo bitna stvar, pa da bude kompletirana i zaokružena, konzistentna celina - nedostaju granice! Granice buduće »jedinstvene države srpskog naroda«. Naročito one zapadne i one južne. Kad i to jednog dana saznamo, sve će nam biti jasno. Ali, sigurno nam neće biti bolje. Na žalost. A ni narodu koji u miru gubi sve što u ratu dobija. Jer, narod koji ne zna gde su mu državne granice ne zna ni kada se i gde treba zaustaviti i rat obustaviti...

Nikola Burzan

MAŽA

»Kušpire! Otac vas hrtovski! Rijat znate, a u obor ne znate. Am, mislim ja da ćete dobiti po pet brnjica u njušku. Ajde ti mali«, ošinem kandžijom jednog gedžu, koji ima leđa ko mali prst moje pokojne majka-Janje, kojoj su, još dok je bila dite, izvukli niku žilu, pa joj prst osto zgrčen. Siroti šiljdo se zatetura, a Žučko ga zgrabijo za rep i ne pušta. Taman sam tijo zguruma još jedared oplest kandžijom priko ušivi, kad Žučko naglo i to onako bisno zalaje. Ta dobar je to kerić. Drukče laje na svinje, drukčije na živinu, a najdrugačije kad vidi strano čeljade. Tako se uskopišti i oće ugrist. Al kad ja oslovim to čeljade i Žučko vidi da je to dobar čovik, oma će pristat s lajanjem i počeeće se umiljavat.

- Lakše s tom kandžijom! Ta vidiš da jedva stoji. Šta si se toliko razbisnijo na svinje?

- A, ti si Albe. - pogledam priko ramena, i za svaki slučaj, ošajdarim šiljdana po ušima, tako da je oma trevijo u obor.

- C,c,c,c - otegnuto će Albe. Nalaktijo se na tarabe pa gleda kako spracam svinje.

- Ta šta mi tu cuckaš? Znaš ti da je zapravo i nisam toliko bisan na ove mršonje, koliko na Roku! Da nije njega, šiljdovi bi već bili u Šapcu!

Albe se počeeće dlanom ispod brave, pogled mu odluta zbunjeno, digod priko dračova, pa će polagacko, ko u nevirici.

- Znam Roku iz gornjeg šora, ako na njeg misliš. Taj je toliko gorak i škrt, da bi poiijo ispod sebe. A tek ona njegova bisnjača: još je škrtija i valjda bi mu otela. Samo ne vidim, kako bi u istu tikvu strpo žigoruša Roku, šabačke Cigane i tvoje mršave svinje?- pogleda me Albe sažaljivo, ko da mi ovo vrilo sunce udarilo u glavu, pa buncam.

- Ta ne u istu tikvu, neg u isti koto! I to Roku na dno, pa Šapčane, pa ove mršave prokletinje.

Ha, ha, ha! Al bi to bio gorak i soparan paprikaš, osim ako nije bio koji debeli Šapčan - nasmije se Albe tako široko, ko maksim zemlje i tako glasno, da je i kobila Suzi zarzala iz košare, pa će kroz smij: - Ajde, barem mi ispriopovidaj šta se desilo, kad si se toliko rasrdijo?

- Pa kako neću bit bisan, al pričekaj

samo da dam krmači mošlik. Idi tamo pod dud, u lad na klupicu, sad ću ja časkom. Nusput svratim u špajc i poneseš dva dobro prolađena piva. Sidnem na travu pored klupe, pružim komšiji pivo i otvarač. »Plop«, i već čujem kako teče pivo u komšijiuno grlo, ko u krtinjak. Valjdar je iz pristojnosti ostavio jedno podrug prsta na dno boce. Nije ni čudo. Taka vručina, pa čovik ožedni. Da ne bi osramotio komšiju, ja izdušem bocu do dna, pa ajc u špajc. Donesem čitav kovčeg, jel kako vidim, od štrapacije neću moć Albi ispriopovidat na miru, ono što mi se trevilo. »Plop, plop« - kvrcnemo se boca - »klo, klo, klo« - otaremo nadlanicom usta i metnemo boce na dovat ruke. Albe naćuli uši s klupice, ja isčupam travku, počmem grickat i sve mislim, otkaleg da počmem.

- Oćeš pripovidat, jel pasit? - ko nazlobrzno će on.

- Upregnem ti ja moju kobilu Suzi, prašaći plug na špediterčić, pa krenem plužit, tamo priko dola.

- Na svetu zemlju - bocne me Albe, jel kažu, ženina zemlja je sveta zemlja. Ko da ga nisam čuvo, nastavim pripovitku:

- Kad, zaustavi me Roko. »Faljnis« - »Amen« - »diš ti« - pitam ga ko da ne znam, a vidim mu motiku na ramenu.

»Ta, moram malčice opraviti ovratine. Ovi moji đuturaši su malo fušeririrali. Neg čuvo sam da imaš zdravo dobru i tačnu mažu. Tio bi izmirit nerista.«

»Mož, Roko, al sutra mi je vrati, jel, dolaze mi Šapčani. Imam nekoliko mršavi šildana, koji nikako neće da žderu. Samo gurliču i riju, pa sam ji mislijo utrapiti ovim nakupcima.«

»Nemoj se starat. Čim ga izmirim, jevo mene kod tebe.«

»Zbogom« - »Zbogom! Ajcmo, Suzi. Čit, nje. Suzika krene i onako, krmskim kasom, stignemo atarom na njivu. Oplugujem, dođem na salaš, al Roke još nema.

- Pa jel ti vratio mažu? - opet će nestrpljeno Albe.

- Jeste, al posli tri dana. Šapčani bili i očli. Brez maže, jel kako oni kažu, vage, nedadu više od trizdva dinara, đuture, po komadu!, a ciguran sam da bi na maži svaki dobijo do tisset, pa i četrdesetak dinara! Pa, majku mu, koščato je to! Još će mi jedan mali brkonjica, a garav, ko june iz katlanke,;

»Bre, pa ovaj nema mesa ni koliko staje u ovaj moj šupalj zub!« - pa se iskezi ko pulin na mačku. Mal ga nisam kečijo opankom u to mršavo i šuplje dupe! Jeste

da su mršavi, al što je pritirano, pritirano je!

- Pa šta ti kazo Roko, kad je posli tri dana dono mažu?

- Ta nije šta je kazo, već se još i rasrdio. Jenoga duše, ni faljnis da kaže. Valjdar se našo uprašen, zato što sam mu kazo da to nije red i nije čovičanski, a znao je da mi dolaze trgovci.

- Šta ćeš, - kaže Albe i sagne glavu - đubre od čovika. Pomogneš mu i još nisi dobar. Taki smo ti mi. Ko da svaki ima rogove, ko volovi madžarci i nemožno se složiti. Al, šta kaže? Zašto oma nije vratio mažu?

Čivutska posla, makar je Bunjevac. Njegov komšija Bruno ima par krmača, pa da ne tovari svaku na taljige, jel, jednu po jednu, lakše mu odnet nerista, pa kad se pocvile, vratit ga gazdi. A znaš ti njega. Roko ko Roko. Izmirijo nerista i čeko da ga Bruno vrati, pa da vidi jel ga dobro naranio, za ti nikolko dana. Valjda se bojo, da mu se nerist ne ušmanji za koju deku. Posli je meni palo na pamet, da Bolto, ta ograda ji samo dili, ima veliku mažu, pa sam mu to i kazo, a on: »jeste, znam, al ta zna slagat i više od po kile!«

Tako ti je to. Ja izvijo trgovce i ko zna kad će opet doć, a ovi šiljdani samo riju i gurliču. Roko, misto da se ja srđim, on se nadurijo.

- Na sekiraj se - potapše me Albe po leđi - žito će nam suvim zlatom platit!

- Blaženi koji viruju! Ajd živili! Da pokvasimo malo to zlato, tek toliko da se ne praši! Jel ako je zdravo suvo, mož ga vitar raznet!

bać Stipan

Natjecanje risara ove godine održano u Maloj Bosni, a natjecatelji kao nagradu dobili »ris«:

DŽAK ŽITA I PAPUČE

Jutro. Čuje se ševa dok zrnevlje žita nestrpljivo očekuje vrijedne ruke risara i risaruša da zaokruži i osmisli životni ciklus u krugu; da spoji vatru, vodu, zrak i zemlju: četiri prastara elementa u jednom jedinom zrnu žita. Po tko zna koji puta žito nesebično ponovno dariva sebe ljudskome rodu.

Tako je bilo i ove godine, 16. srpnja, na manifestaciji pod nazivom Takmičenje risara u Maloj Bosni. Nestrpljivi parovi očekuju početak natjecanja. Za natjecanje su se ove godine prijavili parovi iz Starog Žednika (dva para), Novog Žednika (samo jedan), Male Bosne (tri), Đurđina (četiri), Ljutova (tri) i iz Tavankuta (dva). Izvan konkurencije natjecali su se i risari iz mađarskog gradića Kecela.

Natjecanje počinje pletenjem uža dok je žito još vlažno. Odmah nakon toga slijedi risarski »ručak« (doručak) uz slaninu, crni luk, kruh i »kiselnu«. A tu je negdje i rakija. Čuje se otkivanje kose - u tijeku je priprema za košenje; namiješta se prlj, a onda snažni, elegantni za-

masi kose dok vrijedne risaruše prave snoplje. Vrućina pritišće. Znoj i sunce igraju čudan ples. Ne da se sunce, al »borme« ne popušta ni znoj. Prave se već i krstine. Prvo »kurjak«, a na kraju »popo« po dobrim starim običajima. Tu su i parasnička kola s pomoćnicama. Sve se nosi na »guvno«. Počinje vršidba. Prašine i pljeve na sve strane. Brojni gledatelji također vrijedno sudjeluju u svemu. Mnogi se prisjećaju davnih dana kada je kosidba trajala, trajala, trajala...

I onda proglašenje pobjednika.

Prvo mjesto osvojio je risarski par iz Male Bosne Stipan i Klara Kujundžić. Drugo mjesto pripalo je paru iz Tavankuta, već legendarnim Ivanu Gedoviću i Rozaliji Bajić, a treće ponovno Tavankučanima: Josi Zubeliću i Emerki Poljaković. Nagrade su: za tri prvoplasirana para kožne, a za sve ostale sudionike - džak žita kao ris za svakog natjecatelja. Sve to budnim okom motri »gazda njive« Gabor Skenderović, dok mu stiva lula iza leđa viri.

Nakon podjele nagrada, u popodnevnom satima, održane su konjičke utrke, a navečer je na nogometnom igralištu organiziran koncert KUD »Bunjevačko kolo« i kolo. Ovogodišnji sponzori natjecanja risara bili su »Peščara« iz Male Bosne i »Agrokombinat« iz Subotice. Organizatori zaslužuju sve pohvale za ovogodišnje natjecanje. Tradiciju i običaje treba njegovati i čuvati jer žito nije traktor, kombajn ili silos - ono je žito!

(a. k.)

GLAS RAVNICE - Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini - glavni i odgovorni urednik dipl. iur. Branko Melvinger; izdaje: DSHV, 24.000 Subotica, Trg Lazara Nešića 1/x; tel./fax: (99381-24), (024) 51-348; žiro račun: 46600-671-1-9027 SDK Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod br. 651-85/90. »Glas ravnice« izlazi 15. u mjesecu. Godišnja pretplata je u protivrijednosti 5 DEM, za inozemstvo 30 DEM; cjenik oglasnog prostora: cijela strana 100 DEM, pojedinačni mali oglasi 1 DEM do 25 riječi, svaka daljnja riječ 0,10 DEM. Tisak »Globus«, Subotica